

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Narovnání mezi pachatelem a obětí

(mediace v trestních věcech)

v praxi Probační a mediační služby České republiky

Autor práce: Adéla Ládová

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Hála

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2024

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Adéla Ládová

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Narovnání mezi pachatelem a obětí (mediace v trestních věcech) v praxi Probační a mediační služby České republiky

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: A Settlement Between the Offender and the Victim (Mediation in a Criminal Matters) in Practise of Probation and Mediation Services in the Czech Republic

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, včetně titulu): PhDr. Jaroslav Hála

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): 3/2023

Cíl bakalářské práce:

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza využívání mediace v trestním řízení mezi pachatelem a obětí prostřednictvím Probační a mediační služby České republiky. Vedlejším cílem práce je analyzovat úspěšnost mediace mezi obětí a pachatelem.

Student: Adéla Ládová	4.6.2023 datum	 podpis
Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Hála	7.6.2023 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	7.6.2023 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	7.6.2023 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	7.6.2023 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Jaroslavu Hálovi za vstřícný přístup při vedení mé bakalářské práce a za poskytnuté cenné rady a připomínky.

Poděkování patří také pracovníkům Probační a mediační služby České republiky za poskytnutí rozhovoru, který mi přinesl cenné informace a popis zkušeností z oblasti mediace a restorativní justice.

Ráda bych také poděkovala své rodině a přátelům, kteří mě při psaní práce vytrvale podporovali a motivovali.

ABSTRAKT

LÁDOVÁ, A. *Narovnání mezi pachatelem a obětí (mediace v trestních věcech) v praxi Probační a mediační služby České republiky: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2024. 60 s. Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jaroslav Hála.

Klíčová slova: trestní řízení, Probační a mediační služba, mediace, probace, pachatel, oběť, konflikty, restorativní justice, penologie, alternativní tresty

Bakalářská práce se zabývá narovnáním mezi pachatelem a obětí (mediace v trestních věcech) v praxi Probační a mediační služby České republiky. Jde o problematiku zabývající se mimosoudním řešením sporů, kde je mediace mezi pachatelem a obětí jedním z hlavních způsobů tohoto řešení. Mediace v trestních věcech patří do programů restorativní justice, která má za zásadní cíl pomoci oběti a přimět pachatele k převzetí odpovědnosti za své jednání. Mediace je založena na dobrovolnosti, probíhá za účasti třetí, nestranné osoby, která vede dialog mezi obětí a pachatelem.

V rámci trestního řízení se mediace nejčastěji využívá k odklonům trestního řízení, jako je podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání nebo v případě mladistvých pachatelů možnost upustit od potrestání. Mediační činnosti zahrnují odborné postupy zaměstnanců (mediátorů) Probační a mediační služby České republiky.

Snahou práce je přiblížit nejen pojmy jako restorativní justice, retributivní justice nebo alternativní tresty, ale také činnost probační a mediační služby. Hlavním cílem předkládané práce je seznámit čtenáře s využitím mediace v trestním řízení mezi obětí a pachatelem prostřednictvím Probační a mediační služby České republiky.

ABSTRACT

LÁDOVÁ, A. *A Settlement Between the Offender and the Victim (Mediation in a Criminal Matters) in Practise of Probation and Mediation Services in the Czech Republic: bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2024. 60 pp. Thesis supervisor: PhDr. Jaroslav Hála.

Key words: Criminal proceedings, the Probation and Mediation Services, mediation, probation, offender, victim, conflicts, restorative justice, penology, alternative punishment

The bachelor thesis deals with settlement agreement between an offender and a victim (mediation in criminal proceedings) in practice of the Probation and Mediation Services in the Czech Republic. This is an issue dealing with extrajudicial resolving disputes, where mediation between the offender and the victim is one of the main ways of resolving disputes. The mediation in criminal proceedings belongs to programs of restorative justice that is aimed profoundly at helping the victim and making the offender to assume responsibility for his/her activities. The mediation is of voluntary nature, it occurs with the participation of a third, neutral person who conducts a dialog between the victim and the offender.

In the framework of criminal proceedings, mediation is used most often for alternative ways of criminal proceedings, such as conditional stop of criminal proceedings, settlement agreement or in case of juvenile offenders, a possibility of refraining from punishment. Mediation activities are the Mediation and Probation Services employees' (mediators') expert methods.

The thesis endeavours to introduce the concept of restorative justice, alternative punishment, activities of the Probation and Mediation Services. The main goal of the presented thesis is to inform about the use of mediation in criminal proceedings between the victim and the offender through the Probation and Mediation Services of the Czech Republic.

Obsah

ÚVOD.....	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	10
2 RESTORATIVNÍ JUSTICE.....	11
2.1 POJEM RESTORATIVNÍ JUSTICE.....	11
2.2 HISTORICKÝ VÝVOJ RESTORATIVNÍ JUSTICE.....	15
2.3 RETRIBUTIVNÍ VERSUS RESTORATIVNÍ JUSTICE	16
3 MODERNÍ PENOLOGICKÉ TRENDY.....	17
3.1 ALTERNATIVNÍ TRESTY.....	18
3.1.1 Peněžitý trest.....	20
3.1.2 Obecně prospěšné práce.....	21
3.1.3 Domácí vězení.....	22
3.1.4 Podmíněné odsouzení.....	23
4 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA.....	24
4.1 CÍL PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY.....	25
4.2 PROBACE.....	26
4.3 MEDIACE.....	27
4.4 KOŘENY MEDIACE.....	29
4.5 SUBJEKTY MEDIACE.....	30
4.5.1 Oběť trestného činu.....	30
4.5.2 Pachatel trestného činu.....	34
4.5.3 Mediátor.....	35
4.6 PRŮBĚH MEDIACE V TRESTNÍCH VĚCECH.....	37
5 VLASTNÍ VÝZKUM.....	42
5.1 REALIZACE VÝZKUMU.....	42
5.2 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	47
ZÁVĚR.....	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	53
SEZNAM ZKRATEK.....	57
SEZNAM TABULEK.....	58
SEZNAM PŘÍLOH.....	59
PŘÍLOHA I.....	60

Úvod

Téma bakalářské práce si autorka zvolila z důvodu dlouhodobého zájmu o problematiku vězeňství a také proto, že již několik let pracuje u Vězeňské služby České republiky ve Vazební věznici České Budějovice. Při své práci se pravidelně setkává s činnostmi Probační a mediační služby České republiky.

Ve světě neexistuje společnost, která by nemusela řešit protiprávní jednání. Spory a konflikty tu vždy byly a budou, nejinak je tomu u porušování právních norem. Každý stát má svou trestní politiku, která určuje hodnoty a normy, které musí občan daného státu dodržovat. Z trestní politiky musí jasně vyplývat, že trestná činnost se nevyplácí a bude řádně potrestána.

Samotné spáchání trestného činu nesouvisí pouze s pachatelem, ale každý trestný čin má i svou oběť. Pachatel udělal špatné skutky, které jsou podle zákona trestné, a z každého trestného činu dopadají následky na oběť či společnost jako takovou. Oběti se s těmito následky trestných činů vyrovnávají každá jinak. Některé oběti se s následky trestných činů vyrovnávají samy, což je z mého pohledu velmi těžké. Velké procento obětí trestného činu trpí určitým psychickým traumatem, strachem, úzkostí, pocitu ohrožení a často také depresí. Z tohoto důvodu je přínosné, když dochází k řešení sporů a konfliktů mezi pachatelem a obětí za pomoci třetí nestranné osoby – kvalifikovaného mediátora, který v procesu mediace vede účastníky k dialogu ohledně trestného činu a jeho následků. Mediace pomáhá stranám sporu, aby samy postupně dokázaly najít správné řešení, které je uspokojí. Mohou společně hovořit o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jejich životy a jak napravit způsobené následky. V západních zemích je mediace běžným nástrojem nejen při řešení konfliktů v trestním řízení, ale také v rodině, ve školách, při řešení občanských sporů a na pracovišti.

V bakalářské práci se bude autorka věnovat problematice mimosoudního řešení sporů, která klade důraz především na mediaci mezi pachatelem a obětí v trestním řízení. V první části práce jsou uvedeny obecné poznatky o restorativní justici a základní pojmy. Druhá část práce se věnuje moderním penologickým trendům včetně alternativních trestů. Další kapitoly se věnují stěžejnímu tématu práce - mediaci v rámci Probační a mediační služby (dále jen PMS). Kromě cíle mediace, historie mediace nebo subjektů mediace je v této části popsáno, jak mediace probíhá a z jakého důvodu se

mediace využívá v trestních věcech. V poslední části práce se autorka pokusí prostřednictvím kvalitativního výzkumu – formou polostrukturovaného rozhovoru odpovědět na hlavní výzkumné otázky: *Využívá se mediace v trestním řízení mezi obětí a pachatelem? Jak úspěšná je mediace mezi obětí a pachatelem? Se kterými problémy se respondenti setkávají ve své mediační praxi a jaká řešení problémů respondenti navrhnou?*

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat využití mediace v trestním řízení mezi pachatelem a obětí v praxi Probační a mediační služby České republiky, se zaměřením na zjištění konkrétních překážek, které brání pachateli nebo oběti v účasti na mediaci v trestním řízení, dále na možnosti odklonu trestního řízení a možnosti narovnání pachatele.

Vedlejším cílem bakalářské práce je analyzovat úspěšnost mediace v trestním řízení mezi pachatelem a obětí prostřednictvím Probační a mediační služby České republiky.

V teoretické části bude provedena rešerše odborné literatury: monografií, článků v odborných časopisech a volného internetu.

V praktické části bude využita metoda sběru dat kvalitativním dotazováním pomocí techniky polostrukturovaného rozhovoru s pracovníky (mediátory) Probační a mediační služby České republiky. Polostrukturovaný rozhovor bude složen z několika otázek, které se týkají daného tématu a které zajistí potřebné podklady pro naplnění stanovených cílů. Získaná data budou podrobena analýze.

2 Restorativní justice

„Aktivní účast na řešení problémů je morální povinnost, které se nemůže žádný člověk vyhybat.“ *Albert Einstein*

Základní otázky zní: Jak bychom měli reagovat na spáchaný trestný čin? Jak bychom měli trestné činy potrestat a jak jim zamezit? V oblasti řešení sporů se může využít standardního soudního řízení nebo využít stále častěji uplatňovaných (kooperativních) smírných postupů. *„Ty se snaží zohlednit zájmy obou stran a dojít k všestranně přijatelnému výsledku, s nímž se obě strany ztotožní a budou jej naplňovat.“*¹ V současné době je restorativní justice vnímána jako příslib možné změny a směr, kterým bychom se měli ubírat.

2.1 Pojem restorativní justice

Při spáchání trestného činu je ve většině případů oběti trestného činu způsobena nějaká újma. Oběti trestného činu často potřebují pomoc nejenom od svého okolí, ale také trestní justice, aby se s následky trestného činu vyrovnaly. Na druhé straně trestného činu stojí pachatel, který ve velké míře není schopen převzít odpovědnost za spáchaný trestný čin a jen velmi obtížně chápe následky svého jednání. Trestní justice má za hlavní cíl potrestat pachatele za spáchaný trestný čin, přičemž zájmy oběti jsou pouze okrajové.

Restorativní justice se zabývá širším okruhem účastníků, kteří se určitým způsobem dotýkají dané situace (události). Kromě pachatele a státu sem patří i poškození, členové společnosti nebo dané komunity. Restorativní justice především upřednostňuje zájmy a potřeby obětí trestného činu, které nejsou v rámci trestního řízení náležitě uspokojeny. Další důležitou oblastí restorativní justice je odpovědnost pachatele. Hlavním zájmem trestní justice je, aby pachatel dostal za spáchaný trestný čin trest, který si zaslouží. Tento postup jen velmi obtížně vede pachatele k tomu, aby pochopil následky svého jednání a vyjádřil soucit s obětí. Pachatelé jsou soudním procesem z různých důvodů spíše odrazováni od odpovědnosti a soucítění. Uložení trestu za spáchaný trestný čin neznamená skutečnou odpovědnost. Přijetí skutečné

¹ HOLÁ, L., HRNČÍŘÍKOVÁ, M. *Mimosoudní metody řešení sporů*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-2, s. 11.

odpovědnosti znamená, že pachatel uzná, že svým jednáním něco způsobil.² Pro restorativní přístup je nezbytné, aby se do procesu „uzdravování“ zapojili nejenom pachatelé, ale také poškození a komunita.³

„Doporučení Rady Evropy o restorativní justici v trestních věcech – doporučení restorativní justici definuje jako prostor pro vytvoření dialogu (restorativní programy), ale současně též jako soubor principů, kterým je třeba podpírat veškeré reformy trestní justice.“⁴

Vztahy ve společnosti jsou základem vzniku společných závazků a společné odpovědnosti. Trestný čin způsobuje újmu komunitě a narušuje mezilidské vztahy, které bývají důvodem a současně následkem trestného činu. Z tohoto pohledu je velmi důležitý význam omluvy a nápravy toho, co bylo zločinem poškozeno či narušeno.

Základem restorativní justice jsou tři hlavní elementy – pilíře, které tvoří:

- a) zaměření na újmu způsobenou trestným činem,
- b) zaměření na závazky a povinnosti,
- c) zaměření na účast a angažovanost.

„Restorativní justice se zaměřuje na újmy vzniklé trestným činem a usiluje o zohlednění potřeb poškozeného, dále podporuje odpovědnost pachatele za řešení vzniklé situace a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řízení.“⁵

Základní principy restorativní justice:

- **Respekt** je proječován ke každému.
- **Odpovědnost** – pachatel je odpovědný za způsobenou újmu.
- **Dialog** probíhá mezi obětí, pachatelem a dalšími postiženými osobami.
- **Dobrovolnost** – restorativní justice je založena na dobrovolnosti.
- **Participace** – aktivní zapojení všech účastníků.
- **Vyváženost** – znovunalezení rovnováhy.
- **Individualita** – jedinečnost každého zúčastněného.
- **Pospolitost** - dosažení vzájemné solidarity.⁶

² HOWARD, Z., *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici (SPJ), 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 10-12.

³ HOWARD, Z., *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici (SPJ), 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 14.

⁴ BURSKÝ, S., STRÉMY, T., *Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku II.*, Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2022. ISBN 978-80-7160-646-8, s. 8

⁵ HOWARD, Z., *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici (SPJ), 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 15-17.

⁶ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediaci*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2, s. 33.

K naplňování restorativních principů v praxi vznikl tzv. restorativní program. Restorativní program tvoří hlavně mediace, restorativní konference a kruhy. Restorativní programy umožňují setkání oběti, pachatele a dalších osob. Je vytvořen bezpečný prostor pro společný rozhovor, kde mohou řešit, jak daný trestný čin ovlivnil jejich životy a jak by bylo možné napravit jeho následky. Účast na programu je dobrovolná a je v něm poskytnut prostor nejen pro sdílení a vytváření emocí, ale také prostor pro dialog. Pachatelé, kteří se do programu zapojí, mají příležitost pochopit, jak trestný čin druhému ublížil, mohou převzít skutečnou odpovědnost za své jednání a mohou navrhnout vlastní aktivity při řešení následků. Restorativní program pouze doplňuje trestní řízení.

Některé druhy restorativních programů:

Mediace

- Mediace je v České republice (dále jen ČR) nejrozšířenější restorativní program. Prostřednictvím nestranného mediátora se uskuteční přímé setkání mezi obětí a pachatelem. Mediace bezplatně realizuje PMS. Mediace se bude podrobněji zabývat v další části bakalářské práce.

Program Building Bridges

- Jedná se o dialog nepřímých pachatelů s oběťmi, které nespojuje daný trestný čin ve věznicích. Program realizuje Mezinárodní vězeňské společenství, z. s. ve věznicích za přítomnosti facilitátora (nestranný odborník zodpovědný za průběh diskuze, jeho úkolem je usnadnit komunikaci mezi jejími účastníky). Pachatelé s oběťmi společně hovoří o potřebě přijmout odpovědnost za způsobený zločin. Lidé mají možnost vzájemně se pochopit, hovořit o náhradě způsobené újmy a možnosti odpuštění. Tento program má velice pozitivní vliv na oběti a pachatele, jelikož pachatel se skutečně vidí s obětí, které ublížil, slyší její pocity a uvědomuje si následky svého jednání. Oběť má naopak možnost vnímat zranitelnost pachatele, kterému může sdělit, co způsobil svým jednáním a jak ovlivnil její život.⁷

⁷ Institut pro restorativní justici z.s., 2023 [online]. [cit. 2024-02-02]. Dostupné z WWW:<https://restorativni-justice.cz/wp-content/uploads/2023/02/Zbornik_AAPvJnS.pdf>.

Program Vnímám i Tebe

- Tento program vychází z konceptu restorativní justice, na jehož základě se má pachatel aktivně podílet na řešení – odstranění následků škody a újmy. Program realizuje PMS ve spolupráci s Vězeňskou službou České republiky (dále jen VS ČR). Tento program je realizován například ve Věznici Světlá nad Sázavou. Odsouzené ženy mají možnost zamyslet se nad svým jednáním a nad dopady svého jednání, soucítit s obětí trestného činu a v neposlední řadě přijmout odpovědnost za své jednání. Program probíhá formou diskuse ve skupině odsouzených v rámci třinácti sezení.⁸ PMS vytvořila úspěšný program *Vnímám i Tebe*, který od roku 2019 ověřovala v sedmi vybraných věznicích. V současné době je program poskytován v třinácti věznicích. Program mohou od roku 2021 absolvovat také pachatelé vykonávající trest nespojený s odnětím svobody (vykonávají trest na svobodě) v programových centrech PMS.⁹

Program Kruh

- Účastníci tohoto programu se posadí do kruhu a jeden po druhém si předávají slovo. Každá osoba, která sedí v kruhu, dostane možnost se vyjádřit. Program vede jeden nebo dva facilitátoři. Účastníci kruhu jsou hlavně poškození, pachatelé, rodinní příslušníci a podporovatelé. Kruhu se mohou zúčastnit také soudci nebo státní zástupci. Diskuze se nemusí držet pouze konkrétního daného trestného činu, účastníci se mohou od daného tématu odchýlit a mohou být diskutována i jiná společenská témata. Hlavním cílem kruhu je dobrat se konsenzu. Soudce, který se kruhu účastní, přihlíží při svém rozhodování ke konsenzu kruhu. Rozhodování v kruhu se poprvé využilo v Kanadě. Tuto formu kruhu poprvé použil soudce Barry Stuart, který jej nazval „smířcí kruh“. Formou kruhu se řeší i konflikty v oblasti pracovních sporů.¹⁰

⁸ Vězeňská služba České republiky, [online]. [2023-12-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-svetla-nad-sazavou/clanky/detail/vnimam-i-tebe>>.

⁹ Probační a mediační služba, [online]. [2022-10-19]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/resocializacni-program-probacni-a-mediacni-sluzby-ziskal-mezinarodni-oceneni/>>.

¹⁰ HOWARD, Z., *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici (SPJ), 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 34–35.

2.2 Historický vývoj restorativní justice

Historické reakce na spáchaný trestný čin se liší v jednotlivých kulturách a mění se také postupem času. Dřívější prosté chápání spravedlnosti spočívalo v odplatě „oko za oko, zub za zub“. Spravedlnost byla dříve realizována tím, že se pachatelé způsobila stejná újma, jakou on způsobil oběti. Za smrt oběti se vyžadovala smrt pachatele. Postupem času bylo možné se z trestu vykoupit, tedy vyhnout se trestu zaplacením odškodného.

V průběhu 11. a 12. století se začíná uplatňovat moc panovníků a církve. Nejprve si státní moc vyhrazovala právo stíhat jen nejzávažnější trestné činy, které ohrožovaly panovníka nebo náboženství. Postupně se státní moc rozšířila na všechny trestné činy.¹¹

V souvislosti s vlnou přistěhovalců v 60. letech 20. století čelily Spojené státy americké konfliktům, které v důsledku toho vznikaly ve společnosti. Soudní projednání konfliktů bylo zdlouhavé a dosti drahé, proto v důsledku pomalého systému soudní moci došlo ke zřízení tří experimentálních soudů. K vybraným sporům byly přiřazovány různé alternativní způsoby řešení těchto sporů – mediace, nebo rozhodčí řízení.¹²

Ve druhé polovině 20. století se pomalu rozvíjí nová podoba spravedlnosti, a to v souvislosti s prosazováním lidských a občanských práv. Začínají se omezovat pravomoci státu při řešení trestních věcí a prosazují se přímí účastníci při řešení daných konfliktů a jejich následků – pachatel a oběť – a pomalu se začínají prosazovat představy o restorativní justici.¹³ V předchozích letech za trestný čin krádeže následoval automaticky trest, v současné době se hledají možnosti, jak dojít k dohodě a náhradě škody za ukradenou nebo zničenou věc.¹⁴

¹¹ KARABEC, Z., *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-021-8, s. 6.

¹² HOLÁ, L., HRNČÍŘÍKOVÁ, M. *Mimosoudní metody řešení sporů*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-246-2, s. 19-20.

¹³ KARABEC, Z., *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-021-8, s. 7.

¹⁴ ŠÍŠKOVÁ, T., *Facilitativní mediace*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0091-8, s. 20.

2.3 Retributivní versus restorativní justice

Retributivní i restorativní justice se shodují na tom, že spáchání trestného činu narušuje rovnováhu ve společnosti. Shodují se také na tom, že poškozenému vzniká újma, kterou by měl pachatel nějakým způsobem odčinit. Rozdílné jsou však jejich postupy, jak toho dosáhnout. Retributivní justice se zaměřuje především na vinu a trest. Zaměřuje se především na potrestání (retribuci) pachatele za spáchaný trestný čin, na převýchovu pachatele nebo jeho odstrašení. Retributivní justice vychází z klasického trestního práva a jeho myšlenky absolutní teorie (teorie odplaty) „*trestá se, protože bylo spácháno zlo*“ a relativní teorie (teorie prevence), jež je spojená s myšlenkou „*trestá se, aby nebylo pácháno zlo*“. Obě uvedené teorie se dají kombinovat, čímž vzniká smíšená teorie (slučovací).¹⁵ Restorativní justice si klade za hlavní úkol vykonat nápravu, zohlednit poškozeného i pachatele a usilovat o uzdravení a obnovu vztahů narušených trestným činem.

¹⁵ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, s. 19.

3 Moderní penologické trendy

„Žádný trest a žádné pokárání nemají být spojeny s ponižením a nemají mířit k užítku toho, kdo trestá nebo kárá, ale k prospěchu republiky.“

Cicero

ČR patří v Evropské unii mezi čtveřici zemí s nejvyšším počtem uvězněných osob. V současné době je v Českých věznicích přibližně 20 tisíc vězňů, na 100 tisíc obyvatel připadá zhruba 180 vězňů. Náklady, které vynaloží stát na jednoho vězně, činí v průměru přibližně 1 900 korun denně. Nejvyšší počet vězňů v Evropské unii má Polsko s 203 vězni na 100 tisíc obyvatel, následuje Maďarsko (194) a Slovensko (186). Nejnižší počet vězňů v Evropské unii má Rakousko s 97 vězni na 100 tisíc obyvatel, které následuje Německo (67) a Finsko jen (51).¹⁶ Přitom velké procento vězňů jsou rodiče dětí, jež musejí vyrůstat odděleně od jednoho s rodičů v důsledku jeho uvěznění. Tyto děti musejí často snášet posměch okolí, v některých případech i šikanu. Trpí materiálním nedostatkem, který je způsoben výrazným snížením rodinného rozpočtu a v neposlední řadě zažívají také psychické trauma z odloučení od rodiče. V předchozích letech byli ve výkonu trestu odnětí svobody převážně muži, v posledních letech se značně zvýšil počet uvězněných žen.¹⁷

Ve českých věznicích se uskutečňují osobní návštěvy s rodinou, zasílají dopisy a balíčky tatínkovi/mamince do vězení a uskutečňují se také telefonické hovory. V době během pandemie covidu-19 se začal aplikovat způsob návštěv prostřednictvím programu Skype, který umožňuje komunikaci prostřednictvím videohovoru.¹⁸

V roce 2009 byl přijat nový trestní zákoník, který stanovil nové druhy trestů – trest domácího vězení a zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Dále došlo k úpravě stávajících alternativních trestů, aby bylo možné je aplikovat na širší okruh případů, popřípadě aplikovat účelněji. Ukládáním alternativních trestů nespojených s odnětím svobody není pachatel vystavován nežádoucím vlivům vězení, neztrácí kontakt s rodinou, a proto nedochází k přetržení rodinných vazeb.

¹⁶ BREZOVSKÁ, K., *Počet vězňů roste, Česko má čtvrtou nejvyšší míru uvěznění v Evropské unii. Inflow: Český rozhlas*. 2023 [online]. [2023-04-25]. Dostupné z WWW: < <https://cesky.radio.cz/pocet-veznu-roste-cesko-ma-ctvrtou-nejvyssi-miru-uvezneni-v-evropske-unii-8781281> >.

¹⁷ HÁLA J., JÁNSKÝ, P., KABÁTOVÁ G., *Výkon trestu odnětí svobody citlivý k rodině*. 1. vyd. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta JU v Českých Budějovicích, 2017. ISBN 978-80-7394-628-9, s. 11-12.

¹⁸ HÁLA, J., *Auspicia - Moderní penologické a penitenciární trendy*. [online]. [cit. 2024.01.25]. České Budějovice, Vysoká škola evropských a regionálních studií. Auspicia, 2020-1. Dostupné z WWW: <<https://vsers.cz/auspicia-2020-1/>>.

Odsouzenému je i nadále umožněno žít na svobodě, a nepříjde tak o zaměstnání, čímž se výrazně snižuje riziko vzniku špatné finanční situace rodiny.¹⁹

3.1 Alternativní tresty

V Evropské unii a v převážné části dalších zemí světa byl ze závažných důvodů zakázán trest smrti. Pachatelům za spáchání nejzávažnějších trestných činů, jako je například vražda, loupež nebo znásilnění, jsou ukládány dlouhodobé tresty odnětí svobody. Tyto tresty jsou ukládány s cílem dlouhodobě ochránit společnost a zároveň poskytují odsouzeným dostatek času na to, aby dosáhli pozitivních změn v jejich chování a osobnosti. Velké množství odborných pracovníků z oblasti vězeňství spolu s dalšími osobami, včetně politiků a představitelů církve, vyjádřilo během celosvětové diskuse svůj negativní postoj k těmto trestům odnětí svobody. K ukončení těchto trestů odnětí svobody dochází většinou až se smrtí odsouzených. Dlouhodobé věznění bez perspektivy propuštění je v rozporu se základními lidskými právy. Vězněné osoby převážně demotivuje v souvislosti s prací na sobě samých a současně znemožňuje proces začlenění do společnosti.²⁰

Nepodmíněné tresty odnětí svobody sice neumožňují pokračovat v trestné činnosti, neboť odsouzený je umístěn do věznice, ale to samo o sobě vykazuje jen velmi malý výchovný účinek. Izolace odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody v nepřirozeném a negativním prostředí může mít vliv na citovou chladnost, otrlost, pokrytectví nebo ztrátu pevné vůle odsouzeného. Negativně je rovněž vnímán kontakt s dalšími odsouzenými, kteří mají bohatou kriminální zkušenost, takže odsouzený se může „přiučit“ další trestné činnosti. Kriminální prostředí zásadně snižuje možnost začlenění do řádného života a neopakovat trestnou činnost po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Neopomenutelným negativním faktorem pro odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody je také to, že v očích společnosti se stává nežádoucím – okolí ho vnímá jako kriminálního.

¹⁹ JANUŠ, J a kol. *Tresty budoucnosti*, 1. vyd. Praha, Info.cz Online Media s.r.o., 2020. ISBN 978-80-907780-0-9, s. 11

²⁰ HÁLA, J., *Auspicia - Moderní penologické a penitenciární trendy*. [online]. [cit. 2024.01.25]. České Budějovice, Vysoká škola evropských a regionálních studií. *Auspicia*, 2020-1. Dostupné z WWW: <<https://vsers.cz/auspicia-2020-1/>>.

Pokud má dojít k řádné nápravě pachatele, mělo by k tomu docházet za situace, kdy pachateli není uložen trest odnětí svobody. Z tohoto důvodu jsou alternativní tresty základním nástrojem restorativní justice.²¹

Trestní zákoník nabízí nejen trest odnětí svobody, ale i další množství různých trestů – tzv. alternativních trestů. Seznam trestů, které lze v ČR uložit dle § 52 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2010:

„Za spáchané trestné činy může soud uložit trest:

- *odnětí svobody;*
- *domácí vězení;*
- *obecně prospěšné práce;*
- *propadnutí majetku;*
- *peněžitý trest;*
- *propadnutí věci;*
- *zákaz činnosti;*
- *zákaz pobytu;*
- *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce;*
- *ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání;*
- *ztrátu vojenské hodnosti;*
- *vyhoštění.“*

„Trestem odnětí svobody se rozumí, nestanoví-li trestní zákon jinak,

- *nepodmíněný trest odnětí svobody;*
- *podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody;*
- *podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem;*
- *zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest.“²²*

Krátkodobé tresty odnětí svobody jsou v současné době stále častěji nahrazovány alternativními tresty, které nejsou spojené s odnětím svobody. Mezi nejpoužívanější alternativní tresty patří peněžitý trest, obecně prospěšné práce a trest domácího vězení.²³

²¹ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, s. 21.

²² ČESKO. Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník § 52 Druhy trestů, In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009. s. 26.

²³ HÁLA, J., *Auspicia - Moderní penologické a penitenciární trendy*. [online]. [cit. 2024-01-25]. České Budějovice, Vysoká škola evropských a regionálních studií. *Auspicia*, 2020-1. <<https://vsers.cz/auspicia-2020-1/>>.

3.1.1 Peněžitý trest

Peněžitý trest může soud uložit dle § 67 trestního zákoníku, „*jestliže pachatel pro sebe nebo pro jiného, úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.*“²⁴ Peněžitý trest se ukládá v denních sazbách, kterých může soud uložit 20 až 730. Sazby jsou spojeny se stanovenou finanční částkou od 100 do 50 tisíc korun. Nejnižší peněžitý trest, který může soud uložit je 2 tisíce korun. Nejvyšší pak činí 36,5 milionu korun. Uhrazené peníze náleží státu. Soud určí odsouzenému dobu, do které má peněžitý trest zaplatit, nebo může rozhodnout i o splátkách. Soud musí při ukládání peněžitého trestu zohlednit i finanční situaci pachatele.²⁵ Peněžitý trest není jen alternativou k testu odnětí svobody, jako je trest domácího vězení a trest obecně prospěšných prací, jelikož peněžitý trest jde uložit i vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody.²⁶

Tabulka 1 – Roční evidence peněžitého trestu u OS

Soudní kraj	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
Praha	819	842	917	934
Středočeský kraj	983	1 004	1 343	1 356
Jihočeský kraj	786	820	820	811
Západočeský kraj	565	529	639	634
Severočeský kraj	782	762	805	835
Východočeský kraj	846	1 120	976	987
Jihomoravský kraj	1 461	1 489	1 643	1 625
Severomoravský kraj	1 525	1 434	1 930	1 916
CELKEM	7 767	8 000	9 073	9 098

Zdroj dat: Statistika MS ČR²⁷

²⁴ ČESKO. Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník § 67 Peněžitý trest, In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009. s. 30.

²⁵ JANUŠ, J. a kol. *Tresty budoucnosti*, 1. vyd. Praha, Info.cz Online Media s.r.o., 2020, ISBN 978-80-907780-0-9, s. 31-36.

²⁶ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, s. 259.

²⁷ Ministerstvo spravedlnosti – statistika, [online], [cit. 2024.02.14]. Dostupné z WWW: <<https://eslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

3.1.2 Obecně prospěšné práce

Obecně prospěšné práce může soud uložit dle § 62 trestního zákoníku, „odsuzuje-li se pachatel za přečin; jako samostatný trest může být trest obecně prospěšných prací uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.“²⁸ Trest obecně prospěšných prací je nejrozšířenějším alternativním trestem v ČR. Při uložení tohoto trestu je odsouzený povinen vykonat práce k obecně prospěšným účelům, a to ve stanoveném rozsahu. Soud může obecně prospěšné práce nařídit nejméně na 50 hodin a nejvíce na 300 hodin, pokud je odsouzený zdravotně způsobilý. Obecně prospěšné práce musí odsouzený vykonat osobně, bezplatně a ve svém volném čase. Pokud tak odsouzený neučiní, soud může dobu, po kterou měl odsouzený práce vykonat, prodloužit, popřípadě trest přeměnit na jiný druh trestu. Obecně platí, že jedna odpracovaná hodina se rovná jednomu dni vězení. Pokud odsouzený vykoná obecně prospěšné práce, hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen. To znamená, že pokud by pachatel, který vykonal obecně prospěšné práce, žádal o zaměstnání, má čistý trestní rejstřík, což vede k jeho snadnějšímu začlenění do běžného života.²⁹

Tabulka 2 - Roční evidence trestu obecně prospěšných prací u OS

Soudní kraj	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
Praha	632	690	638	643
Středočeský kraj	891	776	790	771
Jihočeský kraj	483	462	412	497
Západočeský kraj	637	662	635	621
Severočeský kraj	1 164	1 168	1 009	1 139
Východočeský kraj	538	492	407	472
Jihomoravský kraj	1 054	944	901	920
Severomoravský kraj	1 504	1 411	1 304	1 324
Celkem	6 536	6 237	5 677	6 019

Zdroj dat: Statistika MS ČR³⁰

²⁸ ČESKO. Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník § 62 Obecně prospěšné práce, In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009. s. 29.

²⁹ JANUŠ, J a kol. *Tresty budoucnosti*, 1. vyd. Praha, Info.cz Online Media s.r.o., 2020. ISBN 978-80-907780-0-9, s. 47-51.

³⁰ Ministerstvo spravedlnosti – statistika, [online], [cit. 2024.02.14]. Dostupné z WWW: <<https://eslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

3.1.3 Domácí vězení

Domácí vězení může soud uložit dle § 60 trestního zákoníku nejvýše na dva roky a lze ho uložit zejména u lehčí kriminality. Trest domácího vězení může být uložen samostatně nebo vedle jiného trestu. Soud má možnost tento trest uložit společně se zákazem pití alkoholu, užíváním drog nebo vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Dále soud ve většině případů ukládá povinnost nahradit škodu, nebo odčinit nemajetkovou újmu, kterou odsouzený trestným činem způsobil.³¹

„Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určitém obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu.“³²

Trest domácího vězení se „hlídá“ pomocí elektrického monitorovacího systému (tzv. náramku). Odsouzený musí být ve stanoveném čase na daném místě – většinou se jedná o noční hodiny, což umožňuje odsouzenému dál pracovat a nesnižovat životní úroveň své rodiny tím, že přestane vydělávat.³³

Tabulka 3 – Roční evidence trestu domácího vězení u OS

Soudní kraj	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
Praha	26	13	8	2
Středočeský kraj	28	22	16	13
Jihočeský kraj	23	21	10	4
Západočeský kraj	33	14	28	16
Severočeský kraj	55	36	30	13
Východočeský kraj	15	6	10	3
Jihomoravský kraj	34	29	21	5
Severomoravský kraj	43	49	25	14
CELKEM	248	182	137	65

Zdroj dat: Statistika MS ČR³⁴

³¹ JANUŠ, J a kol. *Tresty budoucnosti*, 1. vyd. Praha, Info.cz Online Media s.r.o., 2020. ISBN 978-80-907780-0-9, s. 39-45.

³² ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In *Sbirka zákonů, Česká republika*. 2009 s. 28.

³³ JANUŠ, J a kol. *Tresty budoucnosti*, 1. vyd. Praha, Info.cz Online Media s.r.o., 2020. ISBN 978-80-907780-0-9, s. 39-45.

³⁴ Ministerstvo spravedlnosti – statistika, [online], [cit. 2024.02.14]. Dostupné z WWW: <<https://eslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

3.1.4 Podmíněné odsouzení

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody může soud uložit podle zákona č. 40/2009 Sb., § 81 ods. 1.: „Soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, jestliže vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu.“³⁵

Podstata podmíněného odsouzení spočívá v tom, že soud odsouzenému uloží trest odnětí svobody, výkon trestu však odkládá na tzv. zkušební dobu, kterou soud stanoví na jeden rok nebo až pět let. Zkušební doba nesmí být kratší než délka podmíněně odloženého trestu odnětí svobody. Odložením výkonu trestu odnětí svobody se soud snaží výchovně působit na odsouzeného – odložení trestu má především výstražnou funkci. Pokud odsouzený vedl během zkušební doby řádný život a dodržoval soudem uložené podmínky, vysloví soud, že se odsouzený osvědčil. V opačném případě soud rozhodne o vykonání trestu odnětí svobody již v průběhu zkušební doby. Výjimečně může soud zkušební dobu prodloužit, stanovit dohled probačního úředníka nad odsouzeným, stanovit dosud neuložená omezení nebo stanovit dosud neuložená výchovná opatření.³⁶

Tabulka 4 – Roční evidence podmíněného odsouzení u OS

Soudní kraj	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
Praha	3 505	2 860	3 096	3 564
Středočeský kraj	3 212	2 528	2 622	2 745
Jihočeský kraj	1 770	1 450	1 507	1 514
Západočeský kraj	2 520	2 224	2 120	2 463
Severočeský kraj	4 894	4 100	4 172	4 567
Východočeský kraj	2 807	2 317	1 901	2 078
Jihomoravský kraj	4 345	3 739	3 413	3 976
Severomoravský kraj	5 543	4 465	4 281	4 972
CELKEM	28 596	23 683	23 112	25 879

Zdroj dat: Statistika MS ČR³⁷

³⁵ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In *Sbirka zákonů, Česká republika*. 2009 s. 34.

³⁶ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, s. 225-226.

³⁷ Ministerstvo spravedlnosti – statistika, [online], [cit. 2024.02.14]. Dostupné z WWW: <<https://eslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

4 Probační a mediační služba

„Kriminalitu odstranit nedokážeme, ale při práci s pachateli, oběťmi a jinými lidmi, kterých se trestný čin dotkl, chceme podpořit začátek nového příběhu. Snažíme se o to, aby to byl příběh pozitivní změny.“

Moto PMS

PMS je organizační složkou státu, která provádí úkony probace a mediace v trestním řízení. PMS upravuje zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, účinný od 1. 1. 2001. V čele Probační a mediační služby stojí ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti.³⁸ Dne 1. 2. 2016 byla jmenována do funkce ředitelky PMS PhDr. Andrea Matoušková, která řídí, organizuje, kontroluje činnost služby, vydává vnitřní předpisy k zajištění chodu služby, rozvíjí rezortní, mezirezortní a mezinárodní spolupráci v oblasti probace a mediace, sociální práce v trestní justici a sociálních služeb. Ředitelství PMS je v Praze.

PMS se dále člení na střediska, která vykonávají svoji činnost v působnosti okresních soudů. V čele střediska stojí vedoucí střediska, který odpovídá za jeho činnost, přímo řídí podřízené zaměstnance a ručí za dodržování právních předpisů. Střediska se dále mohou vnitřně dělit na jednotlivá oddělení, v nichž vykonávají svou činnost úředníci a asistenti PMS.³⁹ Zákon č. 257/2000 b. o probační a mediační službě (dále jen zákon o PMS), § 6 odst. 2, 3 uvádí k postavení úředníků a asistentů:

„Úředník Probační a mediační služby musí být bezúhonný a svéprávný a musí mít vysokoškolské vzdělání v oblasti společenskovední získané ukončením studia v magisterském studijním programu a odbornou zkoušku, kterou mu středisko umožní vykonat po absolvování základního kvalifikačního vzdělání pro úředníky Probační a mediační služby. Asistentem Probační a mediační služby se může stát bezúhonná fyzická osoba starší 21 let, která je svéprávná a získala středoškolské vzdělání v oblasti společenskovedné.“⁴⁰ Úředníci PMS musí absolvovat kvalifikační vzdělávací kurz ukončený zkouškou. Asistenti PMS musí absolvovat kvalifikační vzdělávací kurz, který zahrnuje znalosti v oblasti probace, mediace, práva, komunikace, psychologie a sociologie. Doba trvání kurzu je 12 měsíců, zakončen je odbornou zkouškou. PMS plně podporuje rozvoj dalšího vzdělávání, rozvíjení znalostí (reflektuje aktuální změny

³⁸ ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>>.

³⁹ Probační a mediační služba - organizační řád. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/01/03_org_rad_pms_leden-2023.pdf>.

⁴⁰ ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>>.

trestních kodexů a moderní metody v probačních a mediačních činnostech) a dovedností všech pracovníků.

Základní principy pracovníka PMS:

- jedná v souladu s platnými zákony a předpisy PMS;
- jedná v souladu s Etickým kodexem zaměstnance PMS;
- respektuje a chrání lidská práva, svobody a důstojnost člověka;
- je nositelem principů restorativní justice;
- jedná s obětí i pachatelem transparentně;
- zná své kompetence a hranice;
- dbá na bezpečnost svou a svých kolegů.⁴¹

Jedním z důvodů, proč vznikla PMS, byla snaha pomáhat trestní justici při ukládání trestních postihů vykonávaných na svobodě. PMS se prostřednictvím své činnosti snaží předcházet kriminalitě, působit pozitivně na pachatele, aby se snažil napravit škodu, kterou způsobil. Při řešení trestné činnosti rovněž bere ohled na potřeby a zájmy oběti.

PMS vykonává činnost, která přispívá k naplňování cílů restorativní justice a k ukládání alternativních sankcí. Ustanovení § 2 odst. 1 zák. o PMS definuje jednu ze základních činností PMS, tj. probaci a § 2 odst. 2 tohoto zákona dále definuje druhou základní činnost, tj. mediaci.⁴²

4.1 Cíl probační a mediační služby

„Cílem PMS je :

- *zprostředkovat účinné a společensky prospěšné řešení konfliktů spojených s trestnou činností;*
- *poskytnout pomoc obětem trestného činnosti;*
- *podporovat pachatele v jejich začlenění do společnosti a v procesu desistence;*
- *zajistit výkon alternativních trestů a opatření;*
- *poskytovat relevantní podklady pro rozhodování OČTŘ;*
- *podílet se na prevenci trestné činnosti.*⁴³

⁴¹ Probační a mediační služba – statut. [online]. [cit. 2024-02-09]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/11/02_statut_pms_aktual-2022.pdf>.

⁴² ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, s. 387-389.

⁴³ Probační a mediační služba – pravidla a standardy probační a mediační činnosti. [online]. [cit. 2024-02-10]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/12/onas_zakladdokumenty_pravidlaastandardy_2021.pdf>.

4.2 Probace

Probace představuje jeden ze základních prvků alternativního trestního opatření a restorativní justice. Probační činnost se vztahuje na alternativní tresty, jako je podmíněný trest odnětí svobody s dohledem, trest obecně prospěšných prací, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem, trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, propuštění z ochranného léčení s dohledem, trest domácího vězení. Pojem probace pochází z latinského slova *probare*, které znamená ověřování, zkoušení, dohlížení.⁴⁴

Základní pojem probace definuje § 2 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb. o PMS, probací se rozumí „*organizování a vykonávání dohledu nad podezřelým nebo nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen obviněný), kontrola výkonu trestů nebo trestních opatření (dále jen trest) nespojených s trestem odnětí svobody, kontrola výkonu omezení a povinností uložených podezřelému nebo obviněnému v souvislosti s podmíněným upuštěním od potrestání, podmíněným odložením podání návrhu na potrestání, podmíněným zastavením trestního stíhání, nahrazením vazby jiným opatřením, podmíněným odsouzením, odkladem nebo přerušením výkonu trestu odnětí svobody, podmíněným propuštěním nebo výkonem jiných trestů a individuální pomoc podezřelému nebo obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.*“⁴⁵

Zákon o PMS následně termín probace rozvádí v § 4 odst. 2 – např. opatřuje podklady k obviněnému nebo vykonává dohledu nad obviněným v případě nahrazení vazby atd. Probační činnost patří mezi stěžejní činnosti pracovníka PMS.⁴⁶

PMS stále zlepšuje a rozšiřuje efektivní probační postupy práce s pachateli trestných činů. Pomocí probačních programů motivuje pachatele k získání sebekontroly a přijetí odpovědnosti. V této oblasti spolupracuje PMS s celou řadou dobrovolníků a s neziskovými organizacemi.⁴⁷

⁴⁴ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2, s. 71.

⁴⁵ ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>>.

⁴⁶ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, s. 389.

⁴⁷ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2, s. 26.

Hlavní výhody probace:

- pachatel má možnost vyhnout se škodlivému prostředí spojeného s výkonem trestu odnětí svobody;
- pachatel není vytržen ze společnosti, udržuje kontakt s rodinou, vede téměř normální život;
- pobytem na svobodě pachatel snadněji uhradí škodu vzniklou v souvislosti se spáchanou trestnou činností;
- pachateli se pobytem na svobodě dostává pomoci od probačního úředníka v podobě dohledu, ve snaze o nápravu.⁴⁸

4.3 Mediace

Mediaci můžeme vnímat jako pomoc při řešení konfliktů třetí nezávislou osobou. Mediace je činnost vycházející z hlavních principů restorativní justice. Pojem mediace je odvozen z latinského slova *medius*, jehož význam je „střední, prostřední, uprostřed, ale také nestranný“. Z tohoto důvodu hovoříme o mediaci jako o možnosti urovnání konfliktů za účasti nezávislého prostředníka.⁴⁹ Pojem mediace definuje § 2 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb. o PMS: „*Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi podezřelým nebo obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem podezřelého nebo obviněného a poškozeného.*“⁵⁰

Zahraniční zdroj definuje mediaci takto: „*Mediace je zásah do konfliktu třetí, neutrální stranou, která pomáhá konfliktním stranám ve vedení nebo řešení sporů.*“⁵¹

Snahou mediace je pozitivně působit na pachatele trestného činu, který si může uvědomit negativní důsledky svého chování, aktivně se podílet na procesu hledání řešení konfliktu nebo způsobené újmy. Pokud se pachatel úspěšně účastní mediace, může se vyhnout uložení trestu odnětí svobody. Pachatel má zároveň v rámci mediace možnost se poškozenému omluvit a vysvětlit své jednání. Rovněž se poškozený podílí na návrhu svého odškodnění, navíc vlivem mediace může celou situaci částečně

⁴⁸ ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, s. 176.

⁴⁹ HOLÁ, L., HRNČÍŘÍKOVÁ, M. *Mimosoudní metody řešení sporů*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-245-2, s. 89.

⁵⁰ ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>>.

⁵¹ DUFFY, K. G., GRISCH, J. W., OLCZAK, P. V. *Community mediation. A Handbook for Practitioners and Researchers*. New York: The Guilford Press, 1991. ISBN 9780898625615, s. 22.

pochopit. Mediace je propojená s trestním řízením, trestní justice při svém rozhodování přihlíží k výsledkům mediace. Mediace svou činností současně odlehčuje práci přetíženým soudům a snižuje již tak velké náklady trestní justice.⁵²

Mediaci lze využít nejenom v trestních věcech, ale i v oblasti rodinné a společenské.

Využití mediace:

- trestněprávní;
- rodinné;
- pracovní a obchodní;
- u spotřebitelských sporů;
- internetnické;
- komunitní;
- školní a vrstevnické;
- ve zdravotnictví, pojišťovnictví apod.⁵³

Tabulka č. 5 – Počet všech mediací v soudních krajích ve všech věkových kategoriích

Soudní kraj	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
Praha	20	37	12	18	29
Středočeský kraj	32	46	18	29	62
Jihočeský kraj	57	43	17	17	51
Západočeský kraj	89	112	68	39	69
Severočeský kraj	80	75	46	48	127
Východočeský kraj	89	159	137	125	164
Jihomoravský kraj	154	128	64	50	152
Severomoravský kraj	154	168	109	122	179
Celkem	675	768	471	448	833

Zdroj dat: Probační rejstřík AIS PMS 2019–2022⁵⁴

Nejčastěji proběhla mediace v souvislosti s trestným činem (dále jen TČ) ublížení na zdraví, těžké ublížení na zdraví, ublížení na zdraví z nedbalosti a těžké ublížení na zdraví z nedbalosti, následují TČ výtržnictví, krádež a poškození cizí věci.⁵⁵

⁵² ŠČERBA, F., *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, s. 416–417.

⁵³ ŠÍŠKOVÁ, T. *Facilitativní mediace*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0091-8, s. 18-20.

⁵⁴ Probační a mediační služba – statistika, [online], [cit. 2024.02.14], Dostupné z WWW:<https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf>.

⁵⁵ Tamtéž

4.4 Kořeny mediace

Kořeny mediace sahají až do starověku. Používala se k řešení konfliktů v komunitách a v příbuzenských vztazích. Ve starověkém Řecku rozhodoval v občanských sporech rozhodčí, nikoliv soudce. Rozhodčí řízení lze chápat jako prvopočátek vývoje mediace. Na přelomu 5. a 4. století př. n. l. došlo k zavedení povinného rozhodčího řízení. Každý občan, který dosáhl 60 let věku, byl povinen pod ztrátou cti vykonávat funkci rozhodce. Ve středověku platilo pravidlo, že majetný občan se mohl ze spáchaného zločinu vyplatit, naopak nemajetný občan musel strpět fyzický trest.⁵⁶

V první polovině 20. století se začíná mediace objevovat v USA a Kanadě, a to na základě vlivu čínských a židovských přistěhovalců. K rozvoji mediace dochází až koncem 60. let, kdy mediaci využívaly zejména politické strany k řešení společenských konfliktů. Počátkem 70. let se mediace značně rozšířila v praktické oblasti, kdy vzniká více jak 200 mediačních programů a na začátku 80. let je jich víc jak 400. Laická veřejnost přijala mediaci mnohem rychleji než odborná veřejnost. Průkazné pozitivní výsledky mediace přispěly k zakládání specializovaných center. Mediace byla zařazena do výukových programů na univerzitách, středních i základních školách. Mediace jako způsob urovnávání konfliktů je poměrně mladá metoda, začala se používat přibližně před 50 lety, v té době se značně rozšířily možnosti aplikace mediace při řešení různých konfliktů, např. při rozvodu, ve věznicích, školách, nemocnicích apod.⁵⁷

Do ČR se mediace jako způsob řešení konfliktů třetí stranou dostává až na počátku 90. let 20. století, plně se začíná využívat až po sametové revoluci. ČR patřila k prvním postkomunistickým zemím, kde byla mediace přijata k řešení trestních věcí. Teprve přijetím zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě a přijetím vyhlášky č. 277/2012 Sb. vyhláška o zkouškách a odměně mediátora se mediace zapojila do právního systému.⁵⁸

⁵⁶ HOLÁ, L. a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3, s. 14.

⁵⁷ HOLÁ, L. *Mediace způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada: 2003. ISBN 80-247-0467-6, s. 26-30.

⁵⁸ HOLÁ, L., URBANOVÁ, M. a kol. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. ISBN 978-80-7598-719-8, s. 2-4.

4.5 Subjekty mediace

Jak je již uvedeno v předchozí části práce, mediace představuje formu pomoci při řešení následků, které plynou z trestné činnosti. Jedná se o nalezení společné dohody mezi pachatelem a obětí trestného činu, někdy také i mezi dalšími dotčenými osobami. Mediace probíhá prostřednictvím kvalifikovaného mediátora, který jednání řídí, je nezájatý a objektivní.

Hlavními účastníky mediace jsou:

- oběť trestného činu,
- pachatel trestného činu,
- mediátor,

Důležitou podmínkou pro zahájení mediace, kterou stanoví zákon o PMS § 2, je výslovný souhlas oběti a pachatele s mediací. Pro první setkání je důležité, aby došlo k osobní přítomnosti pachatele i oběti; účastníci mediace mohou být doprovázeni svými právními zástupci. Mediátor má povinnost poučit obě strany konfliktu dle § 3 odst. 4 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), který je účinný od 1. 9. 2012: *„o svém postavení při mediaci, o účelu a zásadách mediace, o účincích smlouvy o provedení mediace a mediační dohody, o možnosti mediaci kdykoliv ukončit, o odměně mediátora za provedenou mediaci a o nákladech mediace. Mediátor je povinen strany konfliktu výslovně poučit o tom, že zahájením mediace není dotčeno právo stran konfliktu domáhat se ochrany svých práv a oprávněných zájmů soudní cestou a že za obsah mediační dohody jsou odpovědné pouze strany konfliktu.“*⁵⁹

4.5.1 Oběť trestného činu

Pojem oběť definuje zákon č. 45/2013 Sb. zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) v § 2 odst. 2: *„Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit.“*⁶⁰

Zájmům obětí trestných činů, kterým byla způsobena nějaká újma, související s životem, zdravím, majetkem nebo jiným chráněným zájmům, nebyla dříve věnována

⁵⁹ ČESKO. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci). In: Zákon pro lidi. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonprolidi.cz/cs/2012-212>>.

⁶⁰ ČESKO. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In: Zákon pro lidi. Dostupné z WWW:< <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>>.

dostatečná pozornost. Až vlivem restorativní justice v druhé polovině minulého století se obětem trestných činů začala věnovat náležitá pozornost. Dne 1. srpna 2013 nabyl účinnosti zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), který sjednotil roztržštěnou právní úpravu pomoci obětem trestných činů (dříve jen TČ). Právní úprava pomoci obětem TČ byla dříve rozepsána ve více zákonech.⁶¹

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, § 4 uvádí, že zvlášť zranitelnou obětí, které zákon přiznává některá práva, jež jsou přiznána klasickým obětem, za splnění podmínek v odst. 2 a 3 je:

- a) dítě;
- b) osoba, která má určitý fyzický, mentální či psychický hendikep, nebo osoba, která je vysokého věku, pokud tyto skutečnosti mohou být překážkou v plném uplatnění ve společnosti;
- c) oběť trestného činu (dále jen „TČ“) podle § 168 trestního zákoníku (obchodování s lidmi).⁶²
- d) *„oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohružku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.“*⁶³

Howard Zehr uvádí v základních principech restorativní justice, že *„trestný čin je především lidskou újmou a narušením mezilidských vztahů. Trestný čin způsobuje*

⁶¹ JELÍNEK, J. a kol. *Zákon o obětech trestných činů*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 11-14.

⁶² JELÍNEK, J., GŘIVNA, T. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 26.

⁶³ ČESKO. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In: Zákon pro lidi. Dostupné z WWW:< <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>>.

*újmu obětem a komunitě. Oběti a komunita potřebují dostat satisfakce a nápravy škod.*⁶⁴

Definuje také čtyři základní potřeby, které jsou pro oběť důležité:

1. Potřeba informací – oběť potřebuje znát odpovědi na otázky typu: Proč došlo ke spáchání trestného činu? Co trestnému činu předcházelo? Proč si pachatel vybral právě mě? Co se dělo po spáchání trestního činu? Oběť potřebuje znát odpovědi přímo od pachatele. Oběť převážně získává informace během soudního jednání nebo z písemných dokumentů, kde jich není mnoho a jsou převážně právní povahy.
2. Potřeba říkat pravdu – pro oběť bývá často velmi důležité sdělit pachateli, jaké jsou následky jednání, kterého se pachatel dopustil, a jakou újmu oběti způsobil. Pachatel má možnost si lépe uvědomit následky svého jednání.
3. Potřeba zplnomocnění – oběti velmi často pociťují, že v důsledku trestného činu nemají kontrolu nad vlastním životem. Tím, že se oběť zapojí do procesu, může opět získat ztracenou sebejistotu.
4. Potřeba náhrady škody nebo ospravedlnění – základní potřebou každé oběti je potřeba ospravedlnění. Může k tomu přispět pachatelova omluva, kdy uznává svoji zodpovědnost. Omluva působí jako symbolické uznání. Náhrada škody nebo alespoň pokus o náhradu škody pachatelem je pro oběť také velmi důležitá, jelikož ve většině případů ke skutečné ztrátě došlo.⁶⁵

Častou překážkou, proč se oběti odmítají zúčastnit restorativních programů, je fakt, že oběť utrpěla spáchaným trestným činem velkou psychickou i fyzickou újmu, pociťuje strach, stud, ponížení, hněv, lítost a nedůvěru, která jí brání setkat se s pachatelem tváří v tvář. U některých obětí převažuje také pocit viny, že nedokázaly trestnému činu zabránit.⁶⁶

PMS se snaží prostřednictvím mediace pomoci obětem trestného činu. Restorativní programy mají ve velké míře pozitivní vliv na oběť, musí se však brát ohled na její újmu. Jak je již uvedeno v předchozí části práce, mediace mezi pachatelem a obětí se může uskutečnit pouze na základě dobrovolné účasti. Restorativní programy

⁶⁴ HOWARD, Z., *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici (SPJ), 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 43.

⁶⁵ HOWARD, Z., *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici (SPJ), 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 11.

⁶⁶ Mezinárodní vězeňské společenství z.s., Buildig Bridges. [online], [cit. 2024.02.20], Dostupné z WWW:< <https://mvs.cz/building-bridges/>>.

mohou být pro oběti často nepříjemné. Jak však prokázala dlouhodobá studie, mají pro oběť pozitivní vliv na jejich psychiku a dále jim umožňují projevit svůj hněv, strach, pocit ohrožení, ponížení, což je pro oběť velmi důležité z hlediska jejího „uzdravení“.

Poradenskou pomoc zaměřující se na psychologickou a sociální pomoc nebo na restorativní programy zajišťuje v ČR organizace Bílý kruh bezpečí, která byla založena v roce 1991 jako občanské sdružení pro pomoc obětem trestné činnosti. Bílý kruh bezpečí je dnes v rámci poskytování těchto služeb nejznámější a také největší organizací, která se věnuje obětem TČ v ČR. Další organizace věnující se pomoci obětem trestného činu jsou, např. Theia krizové centrum, o.p.s., Člověk v tísni o.p.s., profEM o.p.s. a další organizace.⁶⁷

Autor práce považuje za důležité vysvětlit rozdíl mezi *obětí* a *poškozeným*. Pojem oběť zahrnuje pouze fyzické osoby, neboť pouze fyzická osoba svými smysly vnímá následky plynoucí z trestného činu. Naopak nezahrnuje právnické osoby, jelikož se jedná o umělý subjekt. Termín oběť je širší pojem než pojem poškozený. Mezi oběti lze dle zákona zařadit i některé pozůstalé v případě, kdy dojde k úmrtí oběti v důsledku spáchání TČ. Pojem poškozený je čistě procesní pojem. V trestním právu se pojem poškozený používá k označení jednoho ze subjektů trestního řízení. Poškozený může být i právnická osoba.⁶⁸ Podle ustanovení § 43 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), je poškozený „*ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený), má právo činit návrh na doplnění dokazování, nahlížet do spisů (§ 65), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit. Jde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku), rozumí se pro účely tohoto zákona majetkovou škodou, jež byla poškozenému způsobena trestným činem, i dlužné výživné.*“⁶⁹

⁶⁷ Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Oběti kriminality, Praha, 2019. [online], [cit. 2024.02.20]. Dostupné z WWW:< <https://www.iksp.cz/storage/169/449-Obeti-kriminality.pdf>>.

⁶⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Zákon o obětech trestných činů*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 16-17.

⁶⁹ ČESKO, Zákon č. 141/1961 sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ze dne 29. listopadu 1961. In: Zákon pro lidi. Dostupné z WWW:< <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#cast1>>.

4.5.2 Pachatel trestného činu

Pachatele trestného činu definuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ze dne 8. ledna 2009, § 22 odst. 1: „*Pachatelem trestného činu je ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.*

Odst. 2 – Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepřičetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.“⁷⁰

Trestní zákoník (dále jen „TZ“) rovněž stanoví, že pachatelem se také rozumí podle § 113 spolupachatel a účastník, nevyplývá-li z jednotlivého ustanovení něco jiného. Pachatelem TČ se může prakticky stát kdokoli, za předpokladu splnění podmínek věku a přičetnosti. Jak definuje TZ § 22 odst. 2, pod pojem pachatel lze zařadit i osobu, která užila ke spáchání TČ jinou osobu, která není trestně odpovědná tzv. nepřímý pachatel.

TZ v § 25 uvádí, že osoba, která v době spáchání trestného činu nedovršila patnáctý rok věku, není trestně odpovědná. Podobně je tomu i s přičetností. Přičetnost je jednou z podmínek pro to, aby se člověk stal pachatelem TČ. Podle § 26 TZ osoba, která v době spáchání TČ trpěla duševní poruchou a nemohla rozpoznat protiprávnost svého jednání, není za své jednání odpovědná.⁷¹

Stejně jako je oběť trestného činu, tak i pachatel se účastní mediace dobrovolně. Hlavní přínos mediace pro pachatele trestného činu spočívá v možnosti aktivně se podílet na průběhu mediace a uvědomit si všechny důsledky svého jednání, v možnosti převzít odpovědnost za své chování a omluvit se oběti za způsobenou újmu a navrhnout způsob odškodnění. Pachatel si také během mediace plně uvědomí hrozbu trestu odnětí svobody. Úspěšné absolvování mediace mu může pomoci vyhnout se trestu odnětí svobody. V tomto případě není pachatel ani jeho blízcí vystavováni trestnímu řízení, což nejen odlehčí přetíženým soudům, ale také se snižují náklady.

Mediace mezi obětí a poškozeným se rovněž využívá pro přípravu odklonů v trestním řízení nebo při náhradě škody v adhezním řízení. Dále ji lze užít v jakémkoliv

⁷⁰ ČESKO. Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník ze dne 8. ledna 2009. ÚZ č. 1516 – trestní předpisy, Ostrava: Nakladatelství Sagit a.s., 2022. ISBN 978-80-7488-530-3, s. 18.

⁷¹ NEZKUSIL, J. *Trestní právo hmotné*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2011. ISBN 978-80-86855-72-1, s. 30-31.

trestním řízení, jelikož usmíření pachatele s obětí může představovat polehčující okolnost. Pachatel je v přípravném řízení informován, že pokud se k dané situaci, kterou způsobil, postaví čelem, bude se aktivně zajímat o oběť, soud nebo státní zástupce to může zohlednit ve svém konečném rozhodnutí. Výsledek mediace může například vést k zastavení trestního stíhání nebo mít zásadní vliv na rozhodnutí soudu o uložení alternativního trestu. Mediace samozřejmě nezaručuje, jak soud dopadne.⁷²

Z výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, který se uskutečnil v roce 2010, vyplynuly zásadní důvody, proč se pachatelé TČ mediace účastní:

Důvody, proč pachatelé podstupují mediaci:

- a) snaha dohodnout se s obětí TČ na náhradě škody;
- b) objasnit oběti důvody, které ho vedly k TČ;
- c) přispět k rychlému projednání věci;
- d) osobně se omluvit oběti;
- e) potřeba sdělit oběti, že lituje svého jednání;
- f) dosáhnout mírnějšího postihu za daný TČ;

Dalšími důvody jsou – lítost, strach ze ztráty zaměstnání a blízkých osob, zvědavost, jak mediace probíhá atd.⁷³

Do procesu mediace se stále častěji zapojují prvopachatelé. Jedná se převážně o nezkušené pachatele, kteří projevují větší snahu k nápravě a náhradě újmy způsobené oběti. Mediace a další restorativní činnosti se osvědčily u mladistvých pachatelů. Konfrontace s TČ, setkání s obětí tváří v tvář a možnost napravit své jednání mívá na mladistvého velký výchovný dopad, čímž se zároveň snižuje riziko opakování TČ.⁷⁴

4.5.3 Mediátor

Činnost mediátora v trestním řízení upravuje zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě účinný od 1. ledna 2001. Úředníci, kteří provádějí mediaci, se nazývají mediátoři. Kvalifikace mediátora je dána zákonem. Mediátor musí mít vysokoškolské vzdělání s magisterským titulem v humanitním oboru. Musí být školeným odborným pracovníkem, který má široké znalosti z oboru mediace, v oblasti právních předpisů a ze základů psychologie a sociologie. Dále musí mediátor

⁷² ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9, s. 416-417.

⁷³ Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Uplatnění mediace v systému trestní justice II. 2010. [online], [cit. 2024.02.21]. Dostupné z WWW:< <https://www.iksp.cz/storage/169/372.pdf>>.

⁷⁴ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2, s. 42.

absolvovat desetiměsíční kvalifikační kurz, následně složit odbornou zkoušku na základě vyhlášky č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora účinné od 1. září 2012. Po úspěšném absolvování zkoušky obdrží mediátor osvědčení o úspěšném vykonání zkoušky.

Mediátor je prostředník, třetí nestranná a objektivní osoba, která zprostředkovává mediaci mezi obětí a pachatelem. Odpovídá za průběh mediace, nikoliv za její výsledek. Vůči účastníkům mediace zachovává vstřícný přístup, pomáhá účastníkům nalézt řešení konfliktu. Mediátor, ale nenavrhuje řešení konfliktu, pouze nabízí stranám možnost setkání a podporu při vedení dialogu. Na základě dialogu se objevují možnosti, jak daný konflikt řešit. Mediátor není soudce, ale jen zprostředkovatel procesu, na jehož konci by měla být dohoda. Mediátor se věnuje oběma stranám konfliktu se stejným zaujetím, nezasahuje do sporu a nehodnotí strany, pouze je obě chrání. Mediátor si je dobře vědom, že obě strany mají nárok na své postoje, názory a očekávání.⁷⁵

Mediátor dbá na spravedlivé rozložení prostoru pro komunikaci, snaží se účastníkům usnadnit takový druh komunikace, který je předpokladem úspěšného řešení konfliktu. Účastníci mediace musí být schopni spolu komunikovat a spolupracovat. Jen to je cesta, jak sami mohou dospět k řešení konfliktu, které může být pro obě strany příznivější než navržené řešení mediátorem. Mediátor je motorem celého procesu mediace, udržuje komunikaci v chodu i ve velmi vypjatých situacích.⁷⁶

Hlavní zásady mediátora rovněž vycházejí i z doporučení Rady Evropy z roku 2018. Mediátor by měl restorativní program vždy *uskutečňovat nestranným způsobem, na základě skutkové podstaty případu a potřeb a zájmů stran. Zprostředkovatel by měl vždy respektovat důstojnost stran a zajistit, že spolu jednájí se vzájemným respektem. Dominanci jedné strany nebo zprostředkovatele v procesu je třeba zabránit; proces by měl probíhat s rovnocennou péčí o všechny strany. Jestliže bude mít restorativní justice dopad na soudní rozhodnutí, měli by zprostředkovatelé nahlásit příslušným soudním orgánům nebo orgánům činným v trestním řízení uskutečněné kroky a výsledky.*⁷⁷

⁷⁵ ŠIŠKOVÁ, T. *Facilitativní mediace*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0091-8, s. 73-74.

⁷⁶ HOLÁ, L. *Mediace způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada: 2003. ISBN 80-247-0467-6, s. 90-92.

⁷⁷ Doporučení Rady Evropy. O restorativní justici v trestním řízení. 2018 [online], [2018.10.03]. Dostupné z WWW:< https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/RJ_SfCh_RestJus_doporuceni-1.pdf>.

Rozlišnou roli má mediátor v případě evaluativní mediace, zde vystupuje v roli hodnotitele (evaluátora). Jeho úkolem je sledovat a spojovat fakta, která dále porovnává a posuzuje s ohledem na možné důsledky pro život účastníků, analyzuje návrhy a posuzuje je z pohledu příslušných norem a zákonů. Mediátor zde vystupuje z role facilitátora a neutrální osoby, přičemž zaujímá postavení toho, kdo hodnotí. Tento druh mediace je založen na skutečnosti, že se na konflikt pohlíží z jiného úhlu. Evaluativní mediátor poukazuje na případné slabé a silné stránky případu, upřednostňuje právní stránky procesu před potřebami účastníků. Tento druh mediace byl vytvořen převážně odborníky z řad právníků a soudců, proto není divu, že je nejvíce využíván právníky a obchodníky.⁷⁸

Ústřední orgán pro zprostředkování mediace mezi obětí a pachatelem v řešení následků trestného činu v rámci trestního řízení je PMS. Za její činnosti je zodpovědné Ministerstvo spravedlnosti ČR.

V případě zájmu o zprostředkování mediace při řešení konfliktů se může veřejnost obrátit na některého z mediátorů, kteří mediaci nabízejí. Seznam mediátorů působících v ČR lze nalézt na webových stránkách Asociace mediátorů ČR, České advokátní komory a Unie pro rozhodčí a mediační řízení ČR. Na webových stránkách PMS lze nalézt seznam pracovišť PMS, která působí v rámci místně příslušných okresních soudů.⁷⁹

4.6 Průběh mediace v trestních věcech

Mediace v trestním řízení je činnost, která spojuje přístup trestně právní a také neprávní, zpravidla jde o psychologické a sociologické přístupy. Mediace může probíhat během celého trestního řízení, ale i po meritorním rozhodnutí soudu. Může být alternativním řešením místo projednávání věci před soudem, využívá se také v kombinaci se soudním řešením, následně i po rozhodnutí soudu.

Mediace probíhá především u méně závažných trestných činů, kterých se vyskytuje velké množství, a tvoří tak každodenní drobnou kriminalitu. TČ spáchané z nedbalosti, např. ublížení na zdraví při dopravní nehodě nebo majetkové TČ, které jsou spojeny s nižší škodou, velmi zahlcují již tak přetížené soudy. Zákon jasně stanovuje, jaké TČ lze řešit odklonem v trestním řízení. Odklon trestního řízení je

⁷⁸ ŠIŠKOVÁ, T. *Facilitativní mediace*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0091-8, s. 43.

⁷⁹ Portál evropské e – justice, Mediace v zemích EU. 2020 [online], [cit. 2024.02.22]. Dostupné z WWW: < https://e-justice.europa.eu/64/CS/mediation_in_eu_countries?CZECHIA&member=1>.

mimosoudní řešení konfliktu. Pod pojmem mimosoudní řešení konfliktu si můžeme představit také institut podmíněné zastavení trestného stíhání a narovnání. Mediaci lze také uplatnit u závažných trestných činů. V těchto případech dochází k mediaci pouze v malém počtu případů, zpravidla až v rámci výkonu trestu odnětí svobody.⁸⁰

Průběh mediace lze rozdělit do několika fází. Příprava mediace probíhá zpravidla již v průběhu přípravného řízení, tj. před soudním rozhodnutím o vině a trestu. Mediátoři ve většině případů nevstupují do procesu mediace bez předchozí pečlivé přípravy. V případech, do kterých vstupuje PMS ještě před rozhodnutím státního zástupce nebo soudce, existuje předpoklad pro řešení konfliktu pomocí mediace. Mediátor musí mít vždy na paměti, že do procesu vstupuje nestranně a vyváženě a že musí ctít presumpci nevin. Účast na procesu mediace je pro pachatele i oběť dobrovolná, výslovný souhlas je vyžadován i zákonem č. 257/2000 Sb., o PMS. Možnost vyslovit svůj nesouhlas s mediací mají orgány činné v trestním řízení (dále jen OČTŘ). Příslušným orgánem zpravidla bývá státní zástupce, který dle zákona o PMS § 4 odst. 7 může rozhodnout o tom, že se mediace provádět nebude. Mediátoři si případy, které mohou být projednávány formou mediace, vytipovávají také sami. Pracovník PMS se k projednávaným trestním věcem dostane díky spolupráci s OČTŘ.⁸¹ PMS může kontaktovat s žádostí o mediaci také oběť, pachatel či jejich blízcí. V tomto případě nebo v případě vlastní iniciativy informuje státního zástupce a vyžádá si jeho stanovisko k možnému zahájení mediace. Činnost pracovníků PMS v přípravném řízení může být zahájena až po sdělení obvinění pachatelů, neboť v tuto chvíli se středisko PMS o případu dozvědělo. OČTŘ konzultuje s pracovníkem místně příslušného střediska PMS vhodnost mediace. Pracovník PMS má k dispozici od OČTŘ usnesení o zahájení trestního stíhání, kontakty na zúčastněné osoby a další potřebné podklady. Následně zašle účastníkům mediace písemné pozvání společně s potřebnými informacemi (např. informační leták) a poučením o smyslu spolupráce s PMS. Úvodní sezení s mediátorem probíhá s každým účastníkem samostatně. Nejprve vedou pohovor, který umožňuje získat představu o potřebách a názorech obou účastníků.

Pachatel, který čelí trestnímu stíhání, možnému odsouzení a uložení trestu, přichází na setkání s nadějí, že se mu prostřednictvím PMS dostane určité pomoci. Hned na úvod konzultace mediátor objasní pachateli otázky související s činností PMS v případě a otázky spojené s trestním stíháním. V další fázi procesu je obviněný vyzván

⁸⁰ HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6, s. 186-187.

⁸¹ HOLÁ, L. a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3, s. 327-329.

k popisu trestného činu ze svého pohledu. Mediátor klade během společné komunikace otázky, které vedou pachatele k přijetí odpovědnosti a možné nápravě. Pachatel je srozuměn i s postupem mediátora ve vztahu k oběti a OČTŘ. Nabídka na mediaci může přijít až v okamžiku, kdy pachatel projeví lítost a snahu odstranit následky svého jednání.

Na úvodní konzultaci s obětí TČ poskytne mediátor dostatek informací, na jejichž základě se oběť rozhodne, zda využije návrh ke spolupráci. Mediátor se snaží oběti zkraje konzultace vyjasnit otázky, s nimiž přichází, obdobně je tomu i v případě pachatele. Následně klade otázky spojené s TČ. Mediátor se v konečné fázi konzultace s obětí dohodne na konkrétní podobě spolupráce.⁸²

Poté, co každý z účastníků absolvoval individuální konzultaci, jim mediátor nabídne možnost osobního setkání. V případě, že oba účastníci se setkáním souhlasí, navrhne termín setkání.

Další fáze mediace je zahájena úvodním slovem mediátora, v němž jsou obsaženy některé důležité informace. Při prvním setkání účastníků je dobré připomenout, že mediace je dobrovolný proces, který může kdokoliv z účastníků ukončit. Mediátor o poučení vyhotoví záznam, který dokládá, že účastníkům byly předány veškeré relevantní informace. Také je zde zaznamenám jejich dobrovolný vstup do tohoto procesu, jenž je podmínkou uskutečnění mediace.⁸³ Společné setkání se zaměřuje na komunikaci o TČ z pohledu obou účastníků. Pachatel i oběť mohou hovořit o tom, co se stalo a jaké následky to pro ně mělo. Zároveň mají možnost poslechnout si výklad události z pohledu druhé strany. V mediaci nejde o zjištění, jak k danému TČ došlo, a co se opravdu stalo, to je úkolem OČTŘ. První hovoří o dané situaci oběť TČ, přičemž mediátor může klást doplňující otázky. Pachatel si může během vyprávění oběti uvědomit všechny důsledky svého činu.

V další fázi vylíčí nastalou událost ze svého pohledu pachatel. Po dovyprávění klade otázky pachateli oběť. Stejná možnost je samozřejmě poskytnuta i pachateli.⁸⁴ V tuto chvíli dochází k přímému dialogu mezi obětí a pachatelem. Mediátor do rozhovoru vstupuje citlivě. V případě, že se účastníci začnou osočovat a napadat, měl by mediátor zasáhnout. „Krotit emoce, pokud nepřekročí únosnou mez, ale není žádoucí,“

⁸² ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2, s. 42-44.

⁸³ PLAMÍNEK, J. *Mediace nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-5031-6, s. 95-99.

⁸⁴ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2, s. 49-51.

uvedla v rozhovoru pro zpravodajství iDNES ředitelka PMS ČR paní Andrea Matoušková.⁸⁵

Jedním ze stěžejních okamžiků mediace a hlavně klíčový moment, který zpravidla znamená posun v celé mediaci, je omluva pachatele. Oběť převážně vnímá vyslovenou omluvu jako první pachatelův krok ve snaze odstranit její újmu. Pro řadu pachatelů je důležitá reakce oběti na jejich omluvu za spáchaný TČ. V běžné praxi se osvědčilo nejprve řešit témata, která souvisejí s následky TČ na vztahy mezi oběma účastníky nebo témata o nemateriální újmě. Až po vyřešení těchto témat je dobré přejít k otázce náhrady škody.

V závěrečné fázi mediace dochází ke shrnutí všech řešení, na kterých se obě strany mediace dohodly. Nakonec mediátor s účastníky sepíše písemnou dohodu, která obsahuje závazky pachatele ve prospěch oběti. Povinnosti a závazky plynoucí z dohody musí být pro pachatele reálné a splnitelné.

Mediátor zpracuje pro OČTŘ závěrečnou zprávu o výsledku mediace, kde shrne průběh mediace a společnou dohodu, v níž jsou stanoveny povinnosti a závazky pachatele. Může například jít o náhradu škody formou splátek, uvedení poškozeného majetku do původního stavu nebo závazek pachatele dobrovolně odpracovat určitý počet hodin k obecnému prospěchu. Takto vypracovanou písemnou zprávu předá pracovník PMS státnímu zástupci nebo soudci. Zpráva slouží jako podklad k rozhodnutí ve věci a rovněž jako návrh, jak je možné z pohledu pracovníka PMS ve věci rozhodnout. Mnohdy se podaří díky mediaci připravit podmínky, které jsou potřebné pro odklon trestního řízení nebo podmínky pro uložení alternativního trestu. Velká část mediací přispívá k rozhodnutí státního zástupce či soudu o podmíněném zastavení trestního stíhání podle zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 307.⁸⁶ Státní zástupce nebo soud mají také možnost rozhodnout o schválení narovnání pachatele podle § 309 trestního řádu. „*Institut narovnání je alternativní forma trestního řízení. Je schválen státním zastupitelstvím nebo soudem po splnění zákonem stanovených podmínek. Základním prostředkem k dosažení dohody mezi poškozeným a pachatelem je mediace.*“⁸⁷

⁸⁵ iDNES.cz – zpravodajství. Při setkání pachatele s obětí emoce nekrotíme. Rozhovor s ředitelkou PMS ČR. [online]. [2016.10.16]. Dostupné z WWW:< https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozhovor-andrea-matouskova-reditelka-probacni-a-mediacni-sluzba.A161012_160103_domaci_zt>.

⁸⁶ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2, s. 50-57.

⁸⁷ HOLÁ, L. *Mediace způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada: 2003. ISBN 80-247-0467-6, s. 78.

V některých případech se z různých důvodů nepodaří k dohodě dospět, např. pokud oběť odmítne akceptovat uhrazení způsobené škody formou splátek, nebo když účastník není ochoten akceptovat určité řešení.⁸⁸ Pokud odmítne jeden z účastníků mediace dohodu podepsat, musí mediátor zjistit důvod. Někdy chce jedna ze stran dohodu ještě konzultovat s další osobou, členem rodiny nebo advokátem. V tomto případě stačí podpis odložit na později. Také může dojít k situaci, kdy jeden z účastníků již nechce v mediaci pokračovat.⁸⁹

⁸⁸ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2, s. 58.

⁸⁹ ŠÍŠKOVÁ, T. *Facilitativní mediace*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0091-8, s. 159.

5 Vlastní výzkum

V praktické části práce byla využita kvalitativní výzkumná metoda sběru dat prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru s pracovníky (mediátory) Probační a mediační služby České republiky.⁹⁰ Pro výzkumné šetření byli zvoleni čtyři různí respondenti, kteří působí na různých pobočkách PMS. Všichni oslovení respondenti mají zkušenosti s mediací v trestních věcech. První dva rozhovory se uskutečnily v Českých Budějovicích a Pelhřimově osobní schůzkou. Zbylé dva rozhovory se uskutečnily online formou za pomoci komunikačního programu Skype. Všichni oslovení respondenti byli poučeni o podmínkách a průběhu rozhovoru. Před provedením výzkumu byl s respondenty sepsán informovaný souhlas (viz příloha č. 1).

5.1 Realizace výzkumu

Výzkumné otázky vznikaly postupně v průběhu psaní teoretické části bakalářské práce. Veškeré rozhovory jsou poskytnuty anonymně – respondenti jsou v nich označeni R1 – R4.

1. Jak dlouho pracujete u PMS?

R1: 20 let

R2: 13 let

R3: Začínám 17. rok.

R4: Od roku 2006, ale 6 let jsem byla na rodičovské dovolené.

2. U kterých TČ probíhá mediace mezi obětí a pachatelem nejčastěji?

R1: Nejčastěji to bývají nedbalostní trestné činy, např. dopravní nehody, ublížení na zdraví, krádež nebo vandalismus.

R2: Ve své praxi se nejčastěji setkávám s TČ spojenými s dopravními nehodami, při kterých oběť utrpí ublížení na zdraví nebo těžké ublížení na zdraví. Dále to jsou také krádeže, rvačky, poškození cizí věci a podobně.

R3: Jedná se především o TČ, mezi něž patří méně závažné krádeže, ublížení na zdraví při dopravní nehodě a výtržnictví.

⁹⁰ MIŠOVIČ, J. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7419-285-2, s. 79.

R4: V mé praxi se nejčastěji setkávám v rámci přípravných řízení s ublížením na zdraví z nedbalosti při dopravních nehodách nebo s ublížením na zdraví spojené s výtržnictvím.

3. Jaká je motivace pachatelů vstoupit do mediace?

R1: Velká část pachatelů vstupuje do mediace účelově. Je samozřejmě i řada pachatelů, kteří vstupují do mediace dobrovolně se záměrem převzít odpovědnost za své jednání.

R2: Pachatelé, kteří vedli před spácháním TČ „normální život“, mají potřebu se obětem omluvit, projevit upřímnou lítost a nějak se dohodnout na způsobu odškodnění.

R3: Je to různé. Někdo si je vědom toho, že pokud se zúčastní mediace a omluví se oběti, může to mít vliv na možnost uložení mírnějšího postihu. Dále to bývá potřeba omluvit se osobně oběti, vysvětlit, proč k dané situaci došlo, nebo se dohodnou na odškodnění.

R4: Já se jich na motivaci vstupu do mediace neptám. Mediáci jim nabídnu a vysvětlím jim, o co jde. Většinou se chtějí poškozenému osobně omluvit, někdy nabídnu satisfakci za způsobené komplikace dopravní nehodou. Domnívám se, že jejich motivací je také to, že jejich aktivní přístup k řešení situace a následků trestné činnosti, bude kladně hodnocen na straně soudu.

4. Jaká je motivace oběti vstoupit do mediace, co jí může mediace přinést?

R1: Některé oběti pocítují velkou emocionální úlevu v případě, když sdělí pachateli vše, co jim daným činem způsobil, jak moc se jim danou událostí negativně změnil život. Často to též bývá možná domluva na způsobu náhrady škody a odškodnění. Tady bych chtěla dodat, že některé oběti přicházejí s přehnaným požadavkem na odškodnění. To hlavně platí u dopravních nehod.

R2: Z mého pohledu je to potřeba očistného procesu, ten je pro tu danou osobu naprosto základní a zásadní. Oběti přicházejí se záměrem sdělit pachateli vše, co je trápí a tíží. Velkou motivací pro oběť je také slyšet upřímnou omluvu od pachatele.

R3: Záleží, o jaký TČ se jedná. Některé oběti se odmítají sejít s pachatelem z důvodu, že je pachatel nekontaktoval ihned po dané události a neomluvil se. V momentě, když oběti vysvětlím, že pachateli z důvodu GDPR (General Data Protection Regulation/ochrana osobních údajů) nemohou být poskytnuty žádné

údaje o oběti, nebo že pachatel na policii podepsal dokument, že se nebude s obětí stýkat a ovlivňovat, oběť většinou svůj postoj přehodnotí a mediace se zúčastní.

R4: Oběť slyší při osobním setkání omluvu od pachatele, jeho vysvětlení a popis celé situace, kdy jí vznikla škoda na zdraví a majetku. Také slyší, jak to celé ovlivnilo život pachatele, co si pachatel uvědomil, co si z toho všeho vezme do dalšího života.

5. Co vnímáte jako největší překážku při vedení mediace?

R1: Jak už jsem zmínila, oběť často očekává příliš vysoké odškodnění, které není akceptovatelné, nebo naopak neochotu pachatele při hledání společného řešení.

R2: Očekávání klientů, že za ně celou situaci vyřešíme.

R3: Nedostatek kvalifikovaných a zkušených mediátorů.

R4: Jako překážku vidím obavy či neochotu z jedné či druhé strany jít do mediace. Když převažují obavy, podaří se mi dané strany někdy na základě poučení a vysvětlení všech náležitostí přesvědčit, že své obavy překonají a mediace se zúčastní.

6. Kdo bývá hlavním iniciátorem setkání pachatele a oběti?

R1: Nejčastěji bývá hlavním iniciátorem policie, která nás kontaktuje ve chvíli, kdy už je mediace předjednaná se státním zástupce. V určitých případech to bývá i soud.

R2: OČTŘ, ne všechny případy jsou, ale vhodné k mediaci.

R3: Policie, soud nebo poradce pro oběti, velmi zřídka to bývá pachatel nebo oběť.

R4: V mé praxi to probíhá tak, že u vhodných případů v přípravných řízeních nabízím mediaci oběma stranám já nebo někdo z mých kolegů v rámci svých výkonů dohledů během zkušební doby podmíněného trestu nebo podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody vytipuje případy, kde by byla mediace vhodná a užitečná. Nemohu říci, že by mediaci iniciovala vyloženě jedna ze stran.

7. Jaká je úspěšnost mediace?

R1: Pro mne je úspěšná každá mediace, která se uskuteční a nemusí přitom dojít k uzavření dohody mezi obětí a pachatelem.

R2: Ve většině případů se nám povede dojít k uzavření dohody o vypořádání.

R3: Z mého pohledu je úspěšnost vysoká. Ne vždy se sice podaří dosáhnout dohody mezi pachatelem a obětí, ale mnohdy si během mediace strany uvědomí

spoustu důležitých věcí. Jako úspěch беру i to, kdy od obou stran slýchám, že jsou rády, že se sešly, mohly druhé straně vše říci, omluvit se, povyprávět o všech následcích TČ. Nejen o tom, co je, např. uvedeno v usnesení o zahájení trestního stíhání (škoda na zdraví, na majetku), ale i také další následky a komplikace v osobním a pracovním životě. Jak to vše ovlivnilo celou rodinu, jaké od té body prožívají strachy v podobných situacích nebo na určitém místě.

R4: Záleží, co myslíte slovem „úspěšnost“. Ve spoustě odborných studií se dočteme, že za úspěšnou mediaci je považována mediace, při níž dochází k uzavření mediační dohody. Já si myslím, že úspěšná je každá mediace, i ta při níž nedojde k uzavření dohody. Podstatné a přínosné v mediaci je i to, že obě strany mají možnost se vidět a slyšet. Sdělit si všechny podstatné informace, sdělit si, co ta samá situace způsobila tomu druhému. Jak se říká: „Sdělením je věc poloviční.“

8. Je veřejnost dostatečně seznámena s mediací, jejím smyslem a kdy ji mohou využít?

R1: Asi každý slyšel o mediaci, ale přesně neví, co to je.

R2: Je to otázka povědomí. Z mého pohledu je zde povědomí pořád nulové.

R3: Určitě. Před pěti lety veřejnost nevěděla o mediaci téměř nic. Poslední dobou se hodně o mediaci mluví ve vztahu k rozvodům, neplacení výživného apod.

R4: To přesně nevím. Když mediaci oběma stranám nabízím, většinou o ní neví nebo pouze okrajově.

9. Myslíte si, že soudy dostatečně využívají možnost ukládání alternativních trestů?

R1: Rozhodně ano.

R2: Ano. Hodně si do budoucna slibujeme také od trestu domácího vězení.

R3: Já jsem „restorativec,“ takže určitě ano. Ještě bych počet ukládání alternativních trestů zvýšila.

R4: Nejvíce se ukládají peněžité tresty, ty jsou z mého pohledu nadužívané. Doufám, že se od léta začne řádně využívat trest domácího vězení.

10. U jakých TČ je podle Vás nejlepší využívat mediaci?

R1: U trestných činů neplacení výživného. V důsledku neplacení výživného končí velké množství pachatelů ve výkonu trestu.

R2: Mediaci lze využít v mnoha případech, nelze vypíchnout jen některé TČ. Záleží především na zájmu obou stran, pachatele a poškozeného.

R3: Dopravní nehody, krádeže, výtržnictví, poškození cizí věci, je jich celá řada.

R4: Mediaci se dá využít jak u méně závažných trestných činů, tak i v případě těch nejzávažnějších trestných činů.

11. V zahraničí se k mediaci přistupuje s větším porozuměním, větším respektem.

Jak jsme na tom v současné době u nás?

R1: Česká společnost stále vyžaduje tvrdé tresty. Stále se u nás upřednostňuje retributivní justice, nebo-li „Oko za oko, zub za zub.“

R2: Tato doba v lidech vzbuzuje spíše to horší než to lepší. V ČR chce velká část lidí řešit spory (i malicherné sousedské spory) cestou soudního rozhodnutí.

R3: Lidé mají poslední dobou potřebu dělat věci, které je nikam neposouvají a věci ještě zhoršují. Před pár lety se to vůbec nedělo, po období Covidu a vypuknutí války na Ukrajině, se vše zhoršilo.

R4: Bohužel nejsem schopna posoudit celkovou situaci v zahraničí a u nás.

12. Jaké změny by se měly učinit, aby se mediaci v TR více využívala?

R1: Osobně bych zařadila mediaci do každého řízení, kde je pachatel a oběť. Mediaci mezi pachatelem a obětí není jednoduchá, ale bývá ozdravná.

R2: Nikdy tu nebyla kampaň na propagaci mediaci. Všichni vědí, co je věznice, ale nikdo přesně neví, kdo je mediátor, co je jeho práce. Je stále velká potřeba osvěty, informovat společnost o restorativní justici.

R3: Rozhodně bych navýšila počet mediátorů a zlepšila finanční ohodnocení mediátorů. Dále by bylo dobré mít mediátory specializující se na případy domácího násilí, jako je tomu u našich sousedů v Německu.

R4: Možná zvýšit informovanost veřejnosti o mediaci, jejím využití v rámci trestního řízení nebo během výkonu trestu.

5.2 Výsledky výzkumu

Polostrukturované rozhovory byly vedeny s respondenty z různých poboček probační a mediační služby, které působí na celém území České republiky. Uvedení respondenti odpovídali na kladené otázky velmi ochotně a otevřeně. Během rozhovorů získala autorka velmi cenné a důležité informace o mediaci v trestním řízení.

Otázka číslo jedna byla zaměřena na délku pracovního poměru u PMS ČR. Z uvedených odpovědí vyplývá, že oslovení respondenti mají poměrně dlouhou praxi v oblasti mediace – od 13 do 20 let.

Otázka číslo dvě se dotazovala na to, u kterých TČ probíhá mediace mezi obětí a pachatelem nejčastěji. Na tuto otázku odpověděla většina respondentů shodně. Nejčastěji se jedná o nedbalostní trestné činy, např. ublížení na zdraví, těžké ublížení na zdraví vlivem dopravní nehody. Dále to jsou krádeže, výtržnictví, vandalismus nebo poškození cizí věci.

Otázka číslo tři byla zaměřena na motivaci pachatelů při vstupu do mediace. Tři respondenti se shodli na tom, že někteří pachatelé TČ vstupují do mediace účelově. Pokud se pachatel aktivně podílí na řešení vzniklé situace a následků trestné činnosti, může soud při svém rozhodování k účasti pachatele na mediaci přihlédnout. Dále uvedli, že velká část pachatelů vstupuje do mediace dobrovolně s úmyslem omluvit se oběti osobně, vysvětlit proč a jak k dané situaci došlo, projevit upřímnou lítost a dohodnout se na způsobu náhrady škody.

Otázka číslo čtyři cílila na motivaci oběti při vstupu do mediace a co mediace obětem trestných činů přináší. Převážná část respondentů si myslí, že oběti se mediace účastní z cílem sdělit pachateli vše, co svým jednáním způsobil, a jak jejich životy negativně změnil. Velkou motivací pro oběť je slyšet od pachatele upřímnou omluvu. Mediátor se snaží obětem TČ také vysvětlit, že pachatel neměl možnost se oběti omluvit dříve nebo ihned po dané události, např. z důvodu, že mu nemohly být sděleny potřebné údaje o oběti (kde bydlí, telefonní číslo, místo, kde je oběť hospitalizována, popř. kde se léčí). Důvodem je GDPR nebo podpis dokumentu, v němž je uvedeno, že pachatel nebude oběť kontaktovat a ovlivňovat. Oběti do mediace vstupují také z důvodu náhrady škody nebo odškodnění. Některé oběti přicházejí s přehnaným požadavkem na odškodnění za způsobenou újmu nebo na náhradu vzniklé škody. Tyto případy se týkají především dopravních nehod, jak uvedl jeden respondent.

V odpovědích na otázku číslo pět respondenti uvádějí, co vnímají jako největší překážku při vedení mediace. Jak již bylo zmíněno u otázky číslo čtyři, překážkou v mediaci a následném uzavření dohody mezi obětí a pachatelem je to, že oběť požaduje příliš vysoké finanční odškodnění za vzniklou újmu. Dále je to neochota jedné či druhé strany spolupracovat při hledání řešení, popřípadě strany očekávají, že mediátor za ně celou situaci vyřeší. Dalším uvedeným důvodem jsou obavy z mediace – strany nevědí, co mají od mediace očekávat. Mediátor na základě poučení a vysvětlení všech důležitých náležitostí pomáhá stranám překonat obavy z mediace. Zazněla zde i zásadní odpověď, že PMS má nedostatek kvalifikovaných a zkušených mediátorů.

Následující otázka číslo šest zjišťuje odpověď na to, kdo je hlavním iniciátorem setkání pachatele a oběti. Nejčastěji je za něj považována policie, státní zastupitelství nebo soud. Velmi zřídka to bývá sám pachatel nebo oběť. V přípravném řízení nabízí mediaci oběma stranám i mediátor. Bylo také uvedeno, že ne všechny případy jsou k mediaci vhodné, což posoudí na základě získaných informací sám mediátor.

Otázka číslo sedm se zabývá úspěšností mediace. Jako zásadní lze považovat to, že všichni oslovení respondenti vnímají každou mediaci, kterou se podaří zrealizovat jako úspěšnou. Nemusí při ní ani dojít k uzavření dohody mezi obětí a pachatelem. Mediátoři totiž v těchto případech slychají od obou stran, že jsou rády, že se mediace zúčastnily.

Následující otázka číslo osm zjišťuje, zda je veřejnost dostatečně seznámena s mediací a jejím smyslem a kdy ji mohou využít. Respondent číslo jedna uvedl, že asi každý slyšel o mediaci, ale neví, čím přesně se zabývá. Respondenti číslo dvě a čtyři se shodují na tom, že povědomí veřejnosti o mediaci je stále velmi malé. Pouze respondent číslo tři vnímá určité zlepšení, oproti předchozím letům. Jako důvod uvedl, že se v poslední době o mediaci hodně hovoří ve vztahu k rozvodům a neplacení výživného.

Otázka číslo devět se zajímala o názor respondentů, zda soudy dostatečně využívají možnost ukládat alternativní tresty. Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti kladně. Respondent číslo čtyři navíc označil peněžitý trest jako nadužívaný. Respondenti si do budoucna hodně slibují od trestu domácího vězení.

U otázky číslo deset respondenti odpovídali na to, u jakých TČ je podle nich nejlepší využít mediaci. Respondent číslo jedna doporučuje využívat mediaci hlavně u TČ neplacení výživného. Následně uváděli případy, u kterých se mediace běžně využívá, jako jsou např. dopravní nehody, krádeže, výtržnictví nebo poškození cizí věci. Respondent číslo čtyři také uvedl, že mediaci lze využít i u nejzávažnějších TČ.

Otázka číslo jedenáct zjišťovala, jak přistupujeme k mediaci u nás v České republice v porovnání se zahraničím. Respondent číslo jedna uvedl, že česká společnost stále vyžaduje tvrdé tresty a upřednostňuje retributivní justici, nebo-li „Oko za oko, zub za zub.“ Dle odpovědi respondenta číslo dvě, současná doba vzbuzuje v lidech spíše to horší než lepší. V ČR se velká část sporů řeší soudní cestou. Velký vliv na tento negativní postoj má pandemie covidu-19 a válka na Ukrajině, jak uvedl respondent číslo tři. Respondent číslo čtyři nebyl schopen posoudit celkovou situaci v zahraničí a u nás.

Na závěr zvolila autorka práce otázku, jaké změny by se měly učinit, aby byla mediace v TŘ více využívána. Respondent číslo jedna by zařadil mediaci do každého trestního řízení, kde figuruje pachatel a oběť. Následující tři respondenti se shodují na tom, že je stále potřeba větší osvěty, tzn. zvýšit informovanost veřejnosti o mediaci a restorativní justici. Dále respondent číslo tři uvedl, že by bylo dobré mít mediátory, kteří by se specializovali na případy domácího násilí. Respondent číslo čtyři upozornil na nedostatek mediátorů a jejich špatné finanční ohodnocení.

Polostrukturovaný rozhovor je nejčastěji využívanou technikou v rámci kvalitativního výzkumu. Jde o nejefektivnější a nejvhodnější prostředek k získávání dostupných informací, jehož základem je konverzace mezi výzkumníkem a dotazovaným. Polostrukturovaný rozhovor obsahuje schéma předem připravených srozumitelných otázek, které jsou zaměřeny na výzkumné téma. Na tyto otázky mohou navazovat doplňující otázky a témata.⁹¹

Uvedené polostrukturované rozhovory byly realizovány se čtyřmi úředníky PMS, kteří vykonávají mediační činnost. Oslovení respondenti s poskytnutím rozhovoru ochotně souhlasili. Dva rozhovory se uskutečnily přímo na pobočce PMS, zbylé dva rozhovory se uskutečnily online formou prostřednictvím komunikačního programu Skype.

Ze získaných informací vyplývá, že mediace bývá nejčastěji využívána v rámci TČ ublížení na zdraví z nedbalosti při dopravních nehodách. S tímto názorem se autorka plně ztotožňuje. Autorka se dále domnívala, že mediace je také často využívána u TČ neplacení výživného, oslovení respondenti tuto domněnku nepotvrdili. Mediace v tomto případě probíhá jen velmi zřídka. Jeden z respondentů uvedl, že by bylo do budoucna v tomto případě vhodné mediaci více využívat. Konflikt je často spojen s rozchodem

⁹¹ OCHRANA, F. *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, 2019. ISBN 978-246-4204-8, s 79-81.

partnerů. Bohužel pachatel to v mnoha případech nevnímá tak, že platí dítěti. Důsledkem tohoto nepochopení je odsouzení za neplacení výživného, takže dotyčný často končí ve výkonu trestu odnětí svobody.

Z odpovědí na následné otázky se potvrdilo, že mediace je velmi přínosná jak pro oběť, tak i pro pachatele TČ. Autorku zaujalo sdělení respondenta, že by bylo vhodné zařadit mediaci do každého trestního řízení, kde figuruje pachatel a oběť. Respondenti se také jednoznačně shodli na tom, že každá uskutečněná mediace, i když při ní nedojde k uzavření dohody, je z jejich pohledu považována za úspěšnou mediaci.

Hlavní problém autorka spatřuje v tom, že česká veřejnost nemá o mediaci příliš široké povědomí. To se autorce potvrdilo. Sami respondenti v rozhovorech uvedli, že je zde stále potřeba velké osvěty ohledně mediace a restorativní justice. Veřejnost by měla být více informována o mediaci a jejím využití v rámci trestního řízení nebo výkonu trestu.

Další zásadní problém spatřuje autorka v tom, že PMS nemá dostatek mediátorů. Současný stav mediátorů je k nárůstu trestné činnosti nedostatečný. Mediátor je kvalifikovaná osoba, která dle zákona č. 257/2000 b. o probační a mediační službě, musí být vysokoškolsky vzdělaná s magisterským titulem v humanitních vědách, musí absolvovat desetiměsíční odborný kurz a na jeho konci skládá odbornou zkoušku. I když existují velké nároky na potřebné vzdělání mediátorů, platy pracovníků PMS tomu neodpovídají. Z tohoto důvodu odchází řada zkušených a kvalifikovaných mediátorů do soukromého sektoru.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak je využívána mediace v trestním řízení mezi obětí a pachatelem prostřednictvím Probační a mediační služby České republiky. Vedlejším cílem bakalářské práce bylo analyzovat úspěšnost mediace mezi obětí a pachatelem. K dosažení cílů byla použita kvalitativní obsahová analýza dostupné odborné literatury: monografií, článků v odborných časopisech a volného internetu. Vlastní výzkum byl realizován metodou dotazování, technikou polostrukturovaného rozhovoru, komparace statistických dat a analýzy ročních statistik mediace realizovanou Probační a mediační službou České republiky.

Hlavním cílem autorky bakalářské práce bylo zjistit, zda je mediace využívána v trestním řízení mezi obětí a pachatelem. Mediace se nejčastěji využívá v rámci přípravného řízení, kdy dochází prostřednictvím nezávislého mediátora k řešení konfliktu. Na základě získaných statistických dat PMS se počty mediací od roku 2018 do roku 2022 pohybují do 1 000 realizovaných mediací ročně. Pouze v roce 2020 a 2021 došlo k poklesu počtu realizovaných mediací v souvislosti s vládním opatřením proti pandemii covid-19. V roce 2022 došlo k zásadnímu nárůstu počtu realizovaných mediací ve všech krajích. Počet mediací v tomto roce byl větší než v roce 2018 a 2019. V roce 2022 se uskutečnilo 833 mediací mezi obětí a pachatelem. Největší nárůst mediací byl ve Východočeském, Jihomoravském a Severomoravském kraji. Naopak nejméně mediací se realizovalo v Praze, a to pouze 29 mediací.

Na základě realizovaných polostrukturovaných rozhovorů došla autorka k závěru, že se mediace v rámci přípravného řízení nejčastěji využívá u TČ ublížení na zdraví z nedbalosti. TČ spojené s ublížením na zdraví, ať už se jedná o ublížení na zdraví, těžké ublížení na zdraví, ublížení na zdraví z nedbalosti nebo těžké ublížení na zdraví z nedbalosti, tvoří velkou část všech případů, u kterých se mediace realizuje. Dále to je výtržnictví, krádež nebo poškození cizí věci. Do budoucna by bylo vhodné mediaci více využívat u TČ neplacení výživného.

Vedlejším cílem bakalářské práce bylo analyzovat úspěšnost mediace. Na základě informací, které autorka získala v rámci realizace polostrukturovaných rozhovorů, došla autorka k závěru, že nelze jednoznačně říct, kterou mediaci lze považovat za úspěšnou. Ve spoustě odborných studií se dočteme, že za úspěšnou

mediaci je považována mediace, při níž dojde k uzavření mediační dohody mezi obětí a pachatelem. Oslovení respondenti uvádějí, že z jejich pohledu lze považovat všechny realizované mediace za úspěšné. Hlavním důvodem tohoto tvrzení je zjištění, že si během mediace obě strany uvědomí spoustu důležitých věcí, nejenom to, co je uvedeno v usnesení o zahájení trestního stíhání. Podstatná a přínosná v mediaci je také skutečnost, že se obě strany mohou setkat osobně.

Na základě získaných informací by chtěla autorka závěrem poukázat na velmi malé povědomí veřejnosti o mediaci a jejím využití v rámci trestního řízení nebo během výkonu trestu. Potřeba osvěty o této oblasti je velmi důležitá, stejně jako informovanost o restorativní justici. Dále by chtěla poukázat na nedostatek mediátorů v rámci PMS. Současný stav mediátorů je vzhledem k nárůstu trestné činnosti nedostatečný. Dále by bylo závěrem vhodné poukázat na nízké platy pracovníků Probační a mediační služby České republiky.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. DUFFY, K. G., GRISCH, J. W., OLCZAK, P. V. *Community mediation. A Handbook for Practitioners and Researchers*. New York: The Guilford Press, 1991. 355 s. ISBN 9780898625615.
2. HÁLA J., JÁNSKÝ. P., KABÁTOVÁ G. *Výkon trestu odnětí svobody citlivý k rodině*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta JU v Českých Budějovicích, 2017. 120 s. ISBN 978-80-7394-628-9.
3. HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. 272 s ISBN 978-80-247-3134-6.
4. HOLÁ, L. *Mediace způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada: 2003. 192 s. ISBN 80-247-0467-6.
5. HOLÁ, L., HRNČÍŘÍKOVÁ, M. *Mimosoudní metody řešení sporů*. Praha: Leges, 2017. 168 s. ISBN 978-80-7502-246-2.
6. HOLÁ, L. a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. 512 s. ISBN 978-80-247-4109-3.
7. HOLÁ. L, URBANOVÁ. M. a kol. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. 176 s. ISBN 978-80-7598-719-8.
8. HOWARD, Z. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici (SPJ), 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4.
9. JANUŠ, J. a kol. *Tresty budoucnosti*. Praha: Info.cz Online Media s.r.o., 2020. 126 s. ISBN 978-80-907780-0-9.
10. JELÍNEK, J. a kol. *Zákon o obětech trestných činů*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. 320 s. ISBN 978-80-7502-016-1.
11. JELÍNEK, J., GŘIVNA, T. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. 256 s. ISBN 978-80-87576-39-7.
12. KARABEC, Z. *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. 146 s. ISBN 80-7338-021-8.
13. MIŠOVIČ, J. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2019. 292 s. ISBN 978-80-7419-285-2.
14. NEZKUSIL, J. *Trestní právo hmotné*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2011. 110 s. ISBN 978-80-86855-72-1.

15. OCHRANA, F. *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, 2019. 147 s. ISBN 978-246-4204-8.
16. PLAMÍNEK, J. *Mediace nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada, 2013. 168 s. ISBN 978-80-247-5031-6.
17. ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014. 464 s. ISBN 978-80-87576-93-9.
18. ŠIŠKOVÁ, T. *Facilitativní mediace*. Praha: Portál, 2012. 208 s. ISBN 978-80-262-0091-8.
19. ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

Elektronické zdroje

1. BREZOVSKÁ, K., *Počet vězňů roste, Česko má čtvrtou nejvyšší míru uvěznění v Evropské unii*. Inflow: Český rozhlas, 2023 [online]. [2023.04.25]. Dostupné z WWW:<<https://cesky.radio.cz/pocet-veznu-roste-cesko-ma-ctvrtou-nejvyssi-miru-uvezneni-v-evropske-unii-8781281>>.
2. Doporučení Rady Evropy. O restorativní justici v trestním řízení. 2018 [online]. [2018.10.03]. Dostupné z WWW:< https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/RJ_SfCh_RestJus_doporuceni-1.pdf>.
3. HÁLA, J. *Auspicia - Moderní penologické a penitenciární trendy*. České Budějovice, Vysoká škola evropských a regionálních studií. Auspicia, 2020-1. [online]. [cit. 2024.01.25]. Dostupné z WWW:<<https://vsers.cz/auspicia-2020-1/>>.
4. iDNES.cz – zpravodajství. Při setkání pachatele s obětí emoce nekrotíme. Rozhovor s ředitelkou PMS ČR. [online]. [2016.10.16]. Dostupné z WWW:< https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozhovor-andrea-matouskova-reditelka-probacni-a-mediacni-sluzba.A161012_160103_domaci_zt>.
5. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Oběti kriminality, Praha, 2019. [online]. [cit. 2024.02.20]. Dostupné z WWW:< <https://www.iksp.cz/storage/169/449-Obeti-kriminality.pdf>>.
6. Institut pro restorativní justici z.s., [online]. [cit. 2024.02.02]. Dostupné z WWW:<<https://restorativni-justice.cz/>>.
7. Mezinárodní vězeňské společenství z.s., Buildig Bridges. [online]. [cit. 2024.02.20]. Dostupné z WWW:<<https://mvs.cz/building-bridges/>>.

8. Ministerstvo spravedlnosti – statistika, [online], [cit. 2024.02.14]. Dostupné z WWW: < <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.
9. Portál evropské e– justice, Mediace v zemích EU. 2020 [online]. [cit. 2024.02.22]. Dostupné z WWW:< https://e-justice.europa.eu/64/CS/mediation_in_eu_countries?CZECHIA&member=1>.
10. Probační a mediační služba, [online]. [cit. 2024.02.14]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/resocializacni-program-probacni-a-mediacni-sluzby-ziskal-mezinarodni-oceneni/>>.
11. Probační a mediační služba – statistika, [online]. [cit. 2024.02.14]. Dostupné z WWW:< https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf>.
12. Vězeňská služba České republiky, [online]. [2023.12.23]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/organizacniji jednotky/veznicesvetlanadsazavou/clanky/detail/vnimam-i-tebe>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník ze dne 8. ledna 2009. *ÚZ č. 1516 – trestní předpisy*, Ostrava: Nakladatelství Sagit a.s., 2022. 480 s. ISBN 978-80-7488-530-3.
2. ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ze dne 14. července 2000. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z WWW:<<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>>.
3. ČESKO. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), ze dne 2. května 2012. In: *Zákon pro lidi*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonprolidi.cz/cs/2012-212>>.
4. ČESKO. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ze dne 30. ledna 2013. In: *Zákon pro lidi*. Dostupné z WWW:< <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>>.
5. ČESKO, Zákon č. 141/1961 sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ze dne 29. listopadu 1961. In: *Zákon pro lidi*. Dostupné z WWW:< <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#cast1>>.

Ostatní zdroje

1. BURSKÝ, S., STRÉMY, T., *Sborník - Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku II.*, Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2022. 100 s. ISBN 978-80-7160-646-8.

Seznam zkratk

apod.	a podobně
ČR	Česká republika
např.	například
OČTŘ	orgán činný v trestním řízení
PMS	Probační a mediační služba
TČ	trestný čin
tj.	to je
TZ	zákon č. 140/1960 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
tzn.	to znamená
VS ČR	Vězeňská služba České republiky

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Roční evidence peněžitého trestu u OS

Tabulka 2 – Roční evidence obecně prospěšných prací u OS

Tabulka 3 – Roční evidence trestu domácího vězení u OS

Tabulka 4 – Roční evidence podmíněného odsouzení u OS

Tabulka 5 – Počet všech mediací v soudních krajích ve všech věkových kategoriích

Seznam příloh

Příloha I. – Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru

Příloha I.

Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru

Název bakalářské práce: Narovnání mezi pachatele a obětí (mediace v trestních věcech) v praxi Probační a mediační služby České republiky

Student: Adéla Ládová

Studium: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú., České Budějovice

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Hála

Cíl bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je odpovědět na výzkumné otázky: Využívá se mediace v trestním řízení mezi obětí a pachatele? Jak úspěšná mediace mezi obětí a pachatelem? Se kterými problémy se respondenti setkávají ve své mediační praxi a jaké řešení problémů respondenti navrhnou?

Souhlas s výzkumem

Výzkum bakalářské práce bude realizován formou polostrukturovaného rozhovoru. Souhlasím s poskytnutím rozhovoru a jeho nahráváním. Všechny informace, které v něm výzkumníkovi poskytnou, jsou považovány za důvěrné a budou sloužit pouze pro výzkumné účely bakalářské práce. Zvukový záznam rozhovoru nebude předán třetím stranám, po ukončení výzkumu bude záznam smazán. Rozhovor je anonymní, nikde nebude uvedeno mé jméno nebo jiné osobní údaje. Rozumím, že nemusím odpovídat na žádné specifické otázky v rozhovoru, pokud nebudu chtít, a mohu kdykoliv od rozhovoru odstoupit.

Datum:

Podpis respondenta:

Podpis výzkumníka: